

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน โรงเรียนบรบือ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26 ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน
 - 1.1 ความหมายของคุณลักษณะอันพึงประสงค์
 - 1.2 ความสำคัญของคุณลักษณะอันพึงประสงค์
 - 1.3 คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน
 - 1.4 การพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์
 - 1.4.1 การบริหารกิจการนักเรียน
 - 1.4.2 การพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์โดยใช้หลักการ คุณธรรม

จริยธรรม

2. การวิจัยเชิงปฏิบัติการ
 - 2.1 ความหมายของวิจัยเชิงปฏิบัติการ
 - 2.2 จุดมุ่งหมายของวิจัยเชิงปฏิบัติการ
 - 2.3 ลักษณะสำคัญของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ
 - 2.4 กระบวนการของวิจัยเชิงปฏิบัติการ
 - 2.5 ประเภทของวิจัยเชิงปฏิบัติการ

3. บริบทของโรงเรียนบรบือ
 - 3.1 ข้อมูลด้านการบริหาร
 - 3.2 ข้อมูลนักเรียน
 - 3.3 ข้อมูลครูและบุคลากรทางการศึกษา
 - 3.4 ข้อมูลด้านการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 4.1 งานวิจัยในประเทศ

4.2 งานวิจัยต่างประเทศ

คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน

1. ความหมายของคุณลักษณะอันพึงประสงค์

จากการศึกษาค้นคว้ามีผู้ให้นิยามเกี่ยวกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้หลายท่าน ดังนี้

ราชบัณฑิตสถาน (2545 : 76) ให้ความหมายว่า คุณลักษณะอันพึงประสงค์เป็นสิ่งที่ทำให้เห็นลักษณะประจำของสิ่งหนึ่งที่แตกต่างจากสิ่งหนึ่ง หรือเป็นลักษณะเฉพาะที่เป็นไปตามความต้องการของสังคม

กรมวิชาการ (2542 : 25) ให้ความหมาย คุณลักษณะอันพึงประสงค์ หมายถึง คุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมที่ดีงาม ตามที่สถานศึกษากำหนด สามารถนำไปใช้ใน ชีวิตประจำวันและสังคมได้อย่างมีความสุข ความดี ความงามเป็นคุณค่าของจริยธรรม ความงามเป็นคุณค่าทางสุนทรียศาสตร์สิ่งที่ตอบสนองความต้องการได้เป็นสิ่งที่มีความค่า คุณค่าเป็น สิ่งเปลี่ยนแปลงตามไปได้ตามเวลาและคุณค่ามักเปลี่ยนแปลงไปตามวิวัฒนาการของความเจริญ

คุณลักษณะอันพึงประสงค์ หมายถึง คุณลักษณะที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน อันเป็นคุณลักษณะที่สังคมต้องการ ในด้านการมีคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม บุคลิกลักษณะนิสัยที่ดีงาม ดังนั้น สถานศึกษาแต่ละแห่งอาจกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไม่เหมือนกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสภาพปัญหา ความต้องการ ตลอดจนวิสัยทัศน์ของสถานศึกษา ซึ่งคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน คณะกรรมการพัฒนาและประเมินผลคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของสถานศึกษาเป็นผู้กำหนด โดยอาศัยข้อมูลที่ได้จากการศึกษา ความต้องการของผู้ปกครอง ชุมชน และจากการสังเกตพฤติกรรมของนักเรียน

กระทรวงศึกษาธิการ ได้กำหนดหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้กล่าวถึงคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข ในฐานะที่เป็นพลเมืองไทยและพลโลก ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2551 : 53)

1. รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์
2. ซื่อสัตย์สุจริต
3. มีวินัย

4. ใฝ่เรียนรู้
5. อยู่อย่างพอเพียง
6. มุ่งมั่นในการทำงาน
7. รักความเป็นไทย
8. มีจิตสาธารณะ

ซึ่งคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่กล่าวมาข้างต้นทั้ง 8 ประการ สามารถนิยามได้ดังนี้

1. รักษา ศาสน์ กษัตริย์ หมายถึง คุณลักษณะของผู้เรียนที่แสดงออกถึงความจงรักภักดีต่อสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์
 2. ซื่อสัตย์สุจริต หมายถึง คุณลักษณะของผู้เรียนที่แสดงออกถึงความถูกต้องเกี่ยวกับพฤติกรรมที่คั่งงาม ไม่คด ไม่โกง ไม่เอาเปรียบผู้อื่น ไม่อยากได้สิ่งของของผู้อื่น
 3. มีวินัย หมายถึง คุณลักษณะของผู้เรียนที่แสดงออกถึงการปฏิบัติตนในการเดินแถวจากหน้าเสาธง เข้าชั้นเรียน การปฏิบัติตนตามระเบียบของโรงเรียน
 4. ใฝ่เรียนรู้ หมายถึง คุณลักษณะของผู้เรียนที่แสดงออกถึงการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง หรือจากแหล่งเรียนรู้อื่นๆ เช่น ห้องสมุดของโรงเรียน อินเทอร์เน็ต ภูมิปัญญาท้องถิ่น
 5. อยู่อย่างพอเพียง หมายถึง คุณลักษณะของผู้เรียนที่แสดงออกถึงการออมทรัพย์ การเปิด/ปิดไฟฟ้า พัดลม หรือน้ำประปาหลังการใช้งาน และการใช้อุปกรณ์การเรียนอย่างคุ้มค่า
 6. มุ่งมั่นในการทำงาน หมายถึง คุณลักษณะของผู้เรียนที่แสดงออกถึงความรับผิดชอบ เอาใจใส่และมีความตั้งใจในการปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายจนสำเร็จตามเวลาที่กำหนด
 7. รักความเป็นไทย หมายถึง คุณลักษณะของผู้เรียนที่แสดงออกถึงความภูมิใจในขนบธรรมเนียม ประเพณี ศิลปวัฒนธรรมไทยที่คั่งงาม การใช้ภาษาไทยถูกต้องเหมาะสมกับวัย
 8. มีจิตสาธารณะ หมายถึง คุณลักษณะของผู้เรียนที่แสดงออกถึงการอุทิศตนเพื่อส่วนรวม มีความเสียสละ ปฏิบัติงานด้วยความเต็มใจไม่หวังผลตอบแทน
- สรุปได้ว่า คุณลักษณะอันพึงประสงค์ หมายถึง คุณลักษณะที่ต้องการให้เกิดกับ ผู้เรียนเป็นคุณลักษณะที่โรงเรียน ชุมชน หรือสังคมต้องการ ในด้านคุณธรรม จริยธรรม

เพื่อให้ผู้เรียนสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข ในฐานะที่เป็นพลเมืองไทย และพลโลก มี 8 ประการ คือ 1) รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ 2) ซื่อสัตย์สุจริต 3) มีวินัย 4) ใฝ่เรียนรู้ 5) อยู่อย่างพอเพียง 6) มุ่งมั่นในการทำงาน 7) รักความเป็นไทย และ 8) มีจิตสาธารณะ

2. ความสำคัญของคุณลักษณะอันพึงประสงค์

จากการศึกษาค้นคว้าความสำคัญของคุณลักษณะอันพึงประสงค์ พอสรุปได้ ดังนี้ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ได้กล่าวไว้ใน มาตราที่ 23, 24 และ 26 เกี่ยวกับการจัดการศึกษา สรุปได้ว่า ต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้และคุณธรรม การจัดกระบวนการเรียนรู้ต้องบูรณาการความรู้ด้านต่างๆ เช่น ความรู้เกี่ยวกับตนเอง ทักษะทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย ทักษะในการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข โดยต้องผสมผสาน สาระความรู้เหล่านั้นให้ได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่ค้ำจุน และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา และให้สถานศึกษาจัดการประเมินผู้เรียนโดยพิจารณาพัฒนาการของผู้เรียน ความประพฤติ การสังเกตพฤติกรรม การเรียน การร่วมกิจกรรมและการทดสอบ ควบคู่ไปกับกระบวนการเรียนการสอน ตามความเหมาะสมในแต่ละระดับและรูปแบบการศึกษา (ราชกิจจานุเบกษา. 2542 : 7-8)

กระทรวงศึกษาธิการจึงมีนโยบายปฏิรูปการศึกษา โดยยึดคุณธรรมนำความรู้ มุ่งมั่นขยายโอกาสทางการศึกษา ให้เยาวชนได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างกว้างขวางและทั่วถึงโดยคำนึงถึงการพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้าน ครอบคลุมด้านพฤติกรรม จิตใจ และปัญญา นอกเหนือจากการยกระดับคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา นอกจากนี้ยังได้ส่งเสริมและสร้าง ความตระหนักให้ผู้เรียนมีจิตสำนึกในคุณค่าปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ความสมานฉันท์ สันติวิธี และวิถีประชาธิปไตย (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2551 : 53)

สรุปได้ว่า คุณลักษณะอันพึงประสงค์ทั้ง 8 ประการ มีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งต่อการพัฒนาผู้เรียนซึ่งเป็นเยาวชนของชาติ ให้เป็นคนดี มีคุณธรรม จริยธรรม ประพฤติปฏิบัติตนอย่างเหมาะสม และสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมไทยได้อย่างมีความสุข

3. คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน

คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนเป็นลักษณะที่นักเรียนแสดงออกมาทาง

พฤติกรรมด้านใดด้านหนึ่งหรือหลายด้านรวมกัน ซึ่งจะแบ่งเป็น 3 ด้าน ดังนี้
(วิโรจน์ ศรีโกศา. 2554 : 4-17)

3.1 พุทธิพิสัย (Cognitive Domain) เป็นการแสดงออกทางการเรียนรู้ ได้แก่ ความความสนใจการเรียน รักการเรียนรู้ ตัวบ่งชี้ คือ การมาโรงเรียน การเข้าเรียน การร่วมกิจกรรมการส่งงานในรายวิชาต่างๆอย่างสม่ำเสมอ ชอบค้นคว้า ตัวบ่งชี้ คือ การเข้าห้องสมุด การซักถามครูการอ่านตำราวิชาการต่างๆ

3.2 จิตพิสัย (Affective Domain) เป็นการแสดงออกทางด้านความคิด
ด้านจิตใจ ได้แก่

3.2.1 การมีเจตคติที่ดีต่อการเรียน ตัวบ่งชี้ คือ การเข้าเรียนตาม
กำหนดเวลาในตารางเรียน

3.2.2 มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ตัวบ่งชี้ คือ การรู้จักคิดทำในสิ่งที่แปลก
ใหม่เป็นประโยชน์ มีคุณค่าด้านใดด้านหนึ่งรวมทั้งไม่ทำความเดือดร้อนแก่ตนเองและผู้อื่น

3.2.3 ความอดทนอดกลั้น ตัวบ่งชี้ คือ การรู้จักข่มใจรอเวลาเพื่อให้
โอกาสแก่ผู้อื่นหรือสิ่งอื่นได้เกิดความพร้อมในตัวของมันเอง ตัวบ่งชี้ คือ การเข้าคิวซื้ออาหาร

3.2.4 ความรับผิดชอบ คือ เมื่อได้รับมอบหมายงานแล้วสามารถปฏิบัติ
ดูแลกิจการนั้นๆ ไปจนแล้วเสร็จ จนกระทั่งถึงการส่งมอบงาน และพร้อมรับผลแห่งการ
กระทำที่เกิดขึ้นแห่งตน ตัวบ่งชี้ คือ การทำงานสำเร็จตามกำหนดเวลา

3.2.5 ความสะอาด ตัวบ่งชี้ คือ การทำความสะอาดบริเวณเขตรับผิดชอบ
การทำความสะอาดห้องน้ำของโรงเรียน

3.2.6 มีนิสัยรักความสะอาด ตัวบ่งชี้ คือ การดูแลความสะอาดของร่างกาย
และเครื่องแต่งกาย การรู้จักทำความสะอาดบริเวณที่ตนทำกิจกรรม เช่น ทำความสะอาด
บริเวณรับประทานอาหารหลังจากรับประทานอาหารแล้วเสร็จ การเก็บเครื่องมือ ทำความ
สะอาดอุปกรณ์ทำความสะอาดพื้นในบริเวณปฏิบัติกิจกรรมที่เกี่ยวกับทักษะทางช่างต่างๆ

3.2.7 มีความสามารถในการแก้ไขปัญหา ตัวบ่งชี้ คือ สามารถแก้ไขปัญหา
ต่างๆในระหว่างการดำเนินกิจกรรม การเรียนรู้ได้อย่างลงตัวและสงบสุข

3.2.8 ความมีมนุษยสัมพันธ์ ตัวบ่งชี้ คือ การรู้จักทักทาย สนทนา พูดคุย
กับบุคคลอื่นด้วยความยิ้มแย้มแจ่มใสอย่างมีความสุข

3.2.9 ความสามัคคี ตัวบ่งชี้ คือ ทำกิจกรรมเป็นทีมอย่างมีประสิทธิภาพไม่
ทะเลาะเบาะแว้ง ไม่มีเรื่องบาดหมางใจกันในหมู่เพื่อนฝูงหรือทีมงาน

3.2.10 เคารพกฎระเบียบของส่วนร่วม ตัวบ่งชี้ คือ การปฏิบัติตามกฎระเบียบของทางโรงเรียน รวมทั้งสถานักเรียน

3.2.11 รู้จักประหยัด เห็นคุณค่าของทรัพยากร ตัวบ่งชี้ คือ การใช้ไฟฟ้าอย่างเหมาะสม ไม่เปิดน้ำ เปิดไฟฟ้าทิ้งไว้ การนำทรัพยากรกลับมาใช้ใหม่ในรูปแบบต่างๆ

3.2.12 การรู้จักใช้เวลาให้เกิดประโยชน์ ตัวบ่งชี้ คือ การหากิจกรรมที่เป็นประโยชน์ทำอยู่ตลอดและสม่ำเสมอ

3.3 ทักษะพิสัย (Psychomotor Domain) เป็นการแสดงออกทางด้านทักษะทางกาย ได้แก่

3.3.1 การทำงานร่วมกัน ตัวบ่งชี้ คือ การทำงานเป็นทีมอย่างมีประสิทธิภาพ

3.3.2 การทำงานได้ตามกำหนดเวลา ตัวบ่งชี้ คือ การส่งงานตรงตามเวลาที่กำหนด

3.3.3 การเป็นคนช่างสังเกต ตัวบ่งชี้ คือ สามารถระบุข้อแตกต่างของสิ่งของวิธีการ หรือ กิจกรรมต่างๆ ได้อย่างถูกต้อง

3.3.4 มีความสามารถในการรวบรวมและจัดจำแนกประเภทข้อมูล ตัวบ่งชี้ คือ สามารถรวบรวมข้อมูลตามที่กำหนดให้ได้อย่างครบถ้วน และสามารถแยกประเภทจัดหมวดหมู่ของข้อมูลที่ได้อย่างเป็นระบบ มีความสอดคล้องกันและถูกต้อง

3.3.5 มีความละเอียดรอบคอบ ตัวบ่งชี้ คือ สามารถใช้เครื่องมือ ชั่ง ตวง วัด ได้อย่างถูกต้อง ตรงตามประเภท และความสามารถปริมาณของที่ต้องการวัด

จากที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่าคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนประกอบไปด้วย 3 ด้าน คือ 1) ด้านพุทธิพิสัย (Cognitive Domain) เป็นการแสดงออกทางการเรียนรู้ 2) จิตพิสัย (Affective Domain) เป็นการแสดงออกทางด้านความคิด ด้านจิตใจ 3) ทักษะพิสัย (Psychomotor Domain) เป็นการแสดงออกทางด้านทักษะทางกาย

4. การพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์

มีผู้ให้ความหมายเกี่ยวกับการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในหลายแง่มุม ดังนี้

สนอง เครือมาก (2536 : 107) ให้ความหมายว่า การพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ หมายถึง การดำเนินการให้บุคคลได้เพิ่มพูนความสามารถหรือลักษณะด้านต่างๆที่องค์การหรือสังคมมีความต้องการ

กรมวิชาการ (2544 : 146) ให้ความหมายว่า การพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ หมายถึง กิจกรรมอย่างหนึ่งที่เป็นมีความซับซ้อนอย่างมีระบบ เพื่อสร้างความมั่นใจต่อคุณภาพของนักเรียน

กริช อัมโภชน์ (2535 : 11) ได้เสนอวิธีการพัฒนาสามารถทำได้ 3 วิธี ดังนี้

1. การพัฒนาโดยการศึกษา (Development by Education) เป็น

ประสบการณ์การเรียนรู้ที่มีวัตถุประสงค์มุ่งเน้นการเพิ่มพูนความรู้และสติปัญญาของแต่ละบุคคลเพื่อเตรียมการให้บุคคลมีความสามารถ ความพร้อม ที่จะปฏิบัติงานใดๆในอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นการพัฒนาที่ต้องใช้ระยะเวลาและการลงทุนที่สูงกว่าการพัฒนาแบบอื่น

2. การพัฒนาโดยการฝึกอบรม (Development by Training) เป็น

ประสบการณ์การเรียนรู้ที่มีวัตถุประสงค์ให้บุคคลมีความรู้ความสามารถมีทักษะความชำนาญ และทัศนคติที่ดีต่อเรื่องใดเรื่องหนึ่ง จะส่งผลให้มีความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงานหรือหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ มุ่งเน้นการพัฒนาตามหลักสูตรเฉพาะเรื่องใช้ระยะเวลาสั้นๆโดยมีรูปแบบการจัดกิจกรรม การฝึกอบรมที่หลากหลาย

3. การพัฒนาในงาน (Development in Career) เป็นประสบการณ์การ

เรียนรู้ที่มุ่งส่งเสริม ความสามารถโดยทั่วไป ให้แก่บุคลากรเพื่อให้มีความรอบรู้ เสริมสร้างศักยภาพในการปฏิบัติงานที่ผู้ปฏิบัติงานมีหน้าที่หรือยึดถือเป็นอาชีพ ซึ่งจะเป็นส่วนเสริมสร้างและพัฒนาให้งานหรือองค์การมีประสิทธิภาพ สร้างความมั่นคงและความเชื่อถือให้เกิดขึ้นแก่สถาบัน การพัฒนาอาจใช้ระยะเวลาสั้นๆหรือทำต่อเนื่องก็ได้ความสำเร็จ

จากที่กล่าวมาข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า การพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ หมายถึง กิจกรรม หรือกระบวนการสื่อสารอย่างหนึ่งที่เป็น มีระบบ มีขั้นตอน ซึ่งประกอบด้วย 1) ขั้นวางแผน (Planning) 2) ขั้นปฏิบัติ (Action) 3) ขั้นสังเกต(Observation) 4) ขั้นสะท้อนผล (Reflection) เพื่อสร้างความมั่นใจต่อคุณภาพของนักเรียนการดำเนินการให้บุคคลได้เพิ่มพูนความสามารถหรือลักษณะด้านต่างๆที่องค์การหรือสังคมมีความต้องการ ซึ่งส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเจตคติ ทักษะ ความรู้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้โดยเกี่ยวข้อง

กับรูปแบบพฤติกรรมที่พึงปรารถนาเพื่อหาวิธีป้องกันการเสริมสร้างพฤติกรรมหรือการกระทำ
ของนักเรียนเพื่อให้นักเรียนมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์

งานกิจการนักเรียนเป็นงานที่ดำเนินการด้านกิจการและกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับ
กับนักเรียน เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้นักเรียนมีความเจริญงอกงามในด้านสติปัญญา อารมณ์
สังคม ร่างกาย และสภาวะจิตใจ เพื่อพัฒนาให้นักเรียนเป็นบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถ
มีพฤติกรรมที่ดีงาม มีระเบียบวินัย มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ แสวงหาความรู้อย่างเสมอ รู้จัก
นำความรู้ไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ ผนวกกับนโยบายปฏิรูปการเรียนรู้ มุ่งให้
สถานศึกษาทุกแห่งมีการเรียนรู้คู่คุณธรรม พัฒนาคุณภาพผู้เรียนและสนับสนุนให้นักเรียน
ประกอบความดี มีค่านิยมที่ดีงามตามคุณลักษณะอันพึงประสงค์

4.1 การบริหารกิจการนักเรียน

การบริหารกิจการนักเรียน คือ งานส่งเสริม พัฒนา ควบคุม และแก้ไขความ
ประพฤติของนักเรียนให้อยู่ในระเบียบวินัย ก่อให้เกิดความสงบเรียบร้อยในการอยู่ร่วมกัน
เพื่อสนับสนุนกิจกรรมการเรียนการสอนให้บรรลุเป้าหมายของหลักสูตร การดำเนินการ
บริหารกิจการนักเรียนอย่างมีประสิทธิภาพทำให้เกิดประโยชน์ 6 ประการ ดังนี้

1. ทำให้เกิดความสงบเรียบร้อยในโรงเรียน
2. ส่งเสริมให้การเรียนการสอนผ่านเกณฑ์มาตรฐานตามระบบประกัน

คุณภาพการศึกษา

3. นักเรียนแต่ละคนได้รับการพัฒนาความรู้ความสามารถเฉพาะตนเต็มตาม

ศักยภาพ

4. นักเรียนที่มีปัญหาด้านต่างๆได้รับความช่วยเหลือ และแก้ไขพฤติกรรม

ให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้เป็นอย่างดี ตามโครงการประกันคุณภาพระบบการดูแลช่วยเหลือ
นักเรียน

5. บุคลากรในโรงเรียนรู้จักควบคุมตนเองให้อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข รู้จัก
การให้และการรับ มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆของโรงเรียน เป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี เข้าใจและ
ยอมรับกฎเกณฑ์ ระเบียบข้อบังคับ

6. บุคลากรในโรงเรียนเข้าใจรูปแบบการปกครองระบอบประชาธิปไตย
รู้จักใช้สิทธิและทำหน้าที่ของตนอย่างถูกต้อง

4.1.1 ความหมายของกิจการนักเรียน

ภิญโญ สาธร (2546 : 185) ให้ความหมายว่า การบริหารกิจการนักเรียน หมายถึง การบริหารและการสารสนเทศกิจการต่างๆที่เกี่ยวข้องกับนักเรียน ในส่วนที่ไม่เกี่ยวข้องกับการสอน

พนัส หันนาคินทร์ (2526 : 269) กล่าวว่า งานกิจการนักเรียนแบ่งออกเป็น 4 อย่าง คือ การจัดกิจกรรมนักเรียน การจัดบริการแนะแนว การรักษาระเบียบวินัยของโรงเรียน และการบริการอื่นๆ ที่จัดให้กับนักเรียน

สรุปได้ว่า ความหมายของกิจการนักเรียน เป็นงานที่เกี่ยวกับนักเรียน โดยตรง เป็นงานที่ส่งเสริมให้นักเรียนทุกคนเกิดการพัฒนาพฤติกรรมอันพึงประสงค์ให้เกิดขึ้น

4.1.2 ความมุ่งหมายของการบริหารกิจการนักเรียน

การบริหารกิจการนักเรียนมีจุดมุ่งหมายสำคัญที่จะพัฒนานักเรียนให้เกิดระเบียบวินัยและความสงบเรียบร้อยในการอยู่ร่วมกันของนักเรียน เพื่อให้กิจกรรมการเรียนการสอนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและพัฒนานักเรียนให้มีคุณธรรมที่พึงประสงค์ตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตร ในเรื่องต่อไปนี้

- 1) ความซื่อสัตย์ ความยุติธรรม การไม่เบียดเบียนผู้อื่น การมีวินัยในตนเอง ความรับผิดชอบต่อตนเอง ครอบครัว และสังคม
- 2) การเคารพต่อกฎหมายและกติกาของสังคมรู้จักทำงานเป็นหมู่คณะมีความสามัคคี รู้จักเสียสละเพื่อส่วนรวม รู้จักแก้ปัญหาด้วยสันติวิธีอย่างมีหลักการและเหตุผล ใช้เสรีภาพของตนในทางสร้างสรรค์บนรากฐานแห่งกฎหมาย จริยธรรม และศาสนา
- 3) ความภูมิใจในความเป็นไทย การเสียสละเพื่อส่วนรวม มีความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ มีความรู้และเลื่อมใสในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยตลอดจนการร่วมกันธำรงรักษาความปลอดภัยและความมั่นคงของประเทศชาติ
- 4) มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อให้อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

4.1.3 ขอบข่ายของการบริหารกิจการนักเรียน

เพื่อให้เข้าใจการบริหารกิจการนักเรียนตรงกันจึงกำหนดขอบข่ายการบริหารกิจการนักเรียนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ไว้ดังนี้

การบริหารกิจการนักเรียนเป็นงานที่ต้องปฏิบัติต่อนักเรียนทุกคนทั้งเป็น

รายบุคคล และเป็นหมู่คณะ ดังนี้

- 1) ป้องกัน ไม่ให้นักเรียนมีพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์
- 2) แก้ไขพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของนักเรียน
- 3) ส่งเสริมพฤติกรรมที่พึงประสงค์ให้พัฒนายิ่งขึ้น

โรงเรียนมีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงต่อพฤติกรรมของนักเรียนที่เกิดขึ้น
ในโรงเรียน ส่วนพฤติกรรมที่เกิดขึ้นนอกเวลาที่ทำกรเรียนการสอนให้ถือเป็นความรับผิดชอบ
ตามควรก่อสถานการณ์ และส่วนประกอบของปัญหา บุคลากรที่รับผิดชอบ ครูทุกคนใน
โรงเรียนมีหน้าที่ที่จะต้องดูแล พัฒนา และควบคุมพฤติกรรมนักเรียน ดังนี้

(1) คณะกรรมการกลุ่มบริหารกิจการนักเรียนรับผิดชอบโดยตรงใน
ด้านการป้องกันแก้ไขควบคุมและพัฒนาพฤติกรรมนักเรียน ทั้งด้านการจัดกิจกรรมและการ
ออกแบบระเบียบข้อบังคับและการลงโทษ รวมทั้งการประสานงานกับหน่วยงานภายนอก
โรงเรียน เช่น สมาคมผู้ปกครองและครู สำนักงานส่งเสริมความประพฤตินักเรียนและ
นักศึกษา สถานีตำรวจล้อมวลชน เป็นต้น ให้ทำหน้าที่ช่วยเหลือสอดส่องพฤติกรรมของ
นักเรียน เพื่อร่วมมือกันแก้ไขพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์

(2) ครูสนับสนุนการสอน เช่น ครูกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ครูอนามัย
ครูบรรณารักษ์ ครูโสตทัศนศึกษา ฯลฯ ต้องมีหน้าที่ให้ความร่วมมือช่วยกันพัฒนาผู้เรียน
โดยเฉพาะอย่างยิ่งครูกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนจำเป็นต้องศึกษาข้อมูลให้เข้าใจปัญหาเกี่ยวกับ
นักเรียนแต่ละคนอย่างละเอียดถี่ถ้วน เพื่อหาทางแก้ไขพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์อย่างมี
ประสิทธิภาพ

(3) ครูทุกคนต้องร่วมมือและช่วยกันอบรมปมนิสัยในขณะที่ทำการ
สอน หรือในฐานะที่เป็นครูประจำชั้น และในขณะเดียวกันกิจกรรมการเรียนการสอนที่จัดขึ้น
ก็ควรเอื้อให้เกิดการพัฒนาพฤติกรรมที่พึงประสงค์ในตัวนักเรียนด้วย ไม่ใช่แยกการเรียนการ
สอนวิชาการออกอย่างเด็ดขาดจากการปกครอง

ขอบข่ายของการบริหารกิจการนักเรียน เป็นการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับ
นักเรียน เช่น การปฐมนิเทศนักเรียน การปกครองนักเรียน การจัดบริการแนะแนว การ
บริการเกี่ยวกับสุขภาพนักเรียน การจัดกิจกรรม และการบริการต่างๆ เป็นต้น การบริหาร
กิจการนักเรียนถือว่าการพัฒนาบุคคลให้เป็นคนดี คนเก่ง ได้อย่างมากเช่นกัน เช่น การ
ปกครองให้เด็กมีระเบียบวินัย การจัดกิจกรรม กีฬา กิจกรรมทางศาสนา กิจกรรมทางวิชาการ
การจัดบริการแนะแนว เหล่านี้ล้วนทำให้นักเรียนเป็นคนดี คนเก่ง ยิ่งขึ้น ในมหาวิทยาลัยจะมี

บุคลากรที่ทำหน้าที่นี้โดยตรง คือ รองอธิการบดีฝ่ายนิสิต หรือรองอธิการบดีฝ่ายนักศึกษา ในโรงเรียนต่างๆไป จะมีผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายปกครอง หรือ ผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่ฝ่ายปกครอง ถ้าหากจะเปลี่ยนมาใช้ ฝ่ายกิจการนักเรียน ก็น่าจะตรงกับการบริหารงานกิจการนักเรียน อย่างยิ่ง

สรุปได้ว่า การบริหารกิจการนักเรียน หมายถึง การบริหารและการสารสนเทศ กิจการต่างๆที่เกี่ยวข้องกับนักเรียน ในส่วนที่ไม่เกี่ยวข้องกับการสอน ซึ่งการบริหารกิจการนักเรียนมีจุดมุ่งหมายสำคัญที่จะพัฒนานักเรียนให้เกิดระเบียบวินัยและความสงบเรียบร้อยในการอยู่ร่วมกันของนักเรียน เพื่อให้กิจกรรมการเรียนการสอนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและพัฒนานักเรียนให้มีคุณธรรมที่พึงประสงค์ตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตร เป็นการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับนักเรียน เช่น การปฐมนิเทศนักเรียน การปกครองนักเรียน การจัดบริการแนะแนว การบริการเกี่ยวกับสุขภาพนักเรียน การจัดกิจกรรม และการบริการต่างๆ

4.2 การพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์โดยใช้หลักการ คุณธรรม จริยธรรม

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 6 กล่าวไว้ว่า การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญาและความรู้ มีคุณธรรมจริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ซึ่งในการพัฒนาชาติบ้านเมือง การพัฒนาคนถือเป็นภารกิจสำคัญยิ่งจะต้องพัฒนาคนให้ดีและมีคุณธรรมเสียก่อน จึงค่อยหันไปพัฒนาคนให้ดีและมีคุณภาพ คุณธรรมจริยธรรมจะต้องปลูกฝังหล่อหลอมตั้งแต่เบื้องต้น โดยมุ่งไปที่เด็กที่กำลังเติบโตเป็นกำลังในอนาคตของชาติบ้านเมือง ทำอย่างไรจึงจะทำให้เด็กดีและมีคุณธรรม ตามมาด้วยเก่งและมีคุณภาพ นักเรียนคือผู้ที่มีบทบาทสำคัญต่อชุมชน นักเรียนจะต้องมีความงดงามทางด้านคุณธรรมจริยธรรมเป็นแบบอย่างให้แก่สังคมได้ ด้วย พร้อมทั้งทำหน้าที่นักเรียนตัวอย่างที่ดีแห่งความสำเร็จ ซึ่งสำเร็จทั้งทางด้านดี มีคุณธรรม จริยธรรม และมีคุณภาพเป็นประโยชน์ให้แก่ประเทศชาติพัฒนาบ้านเมืองต่อไป ดังนั้น ถ้า นักเรียนมีคุณธรรมจริยธรรม ก็จะทำให้ นักเรียนประสบความสำเร็จในชีวิตในด้านความดีงามทางสังคม และเป็นแบบอย่างที่ดีของสังคมต่อไป ผู้วิจัยขอทบทวนวรรณกรรมในส่วนที่เกี่ยวข้องในประเด็นต่างๆ ดังนี้

4.2.1 ความหมายของคุณธรรม

คุณธรรม เป็นคำที่มีความหมายกว้างขวาง มีนักการศึกษาและนักวิชาการได้ให้ความหมายไว้หลายประการ ดังนี้

สุชีพ ปุญญานุภาพ (2524 : 16) ให้ความหมายว่า คุณธรรม หมายถึง ธรรมที่เป็นคุณ หรือธรรม หรือความดี หมายถึง คุณสมบัติทางกาย วาจาใจก็ตามที่เป็นคุณ ไม่เป็นโทษ เป็นฝ่ายดี มิใช่ฝ่ายชั่ว

สงวน สุทธิเลิศอรุณ (2526 : 10) ให้ความหมายว่า คุณธรรม หมายถึง ความดีของบุคคลที่ทำได้ด้วยความสำนึกในใจ เช่น ความเสียสละ ความมีน้ำใจ ความเกรงใจ ความรักเด็กและความรักเด็กและความรักมนุษย์ ความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น

สาโรช บัวศรี (2538 : 12) ให้ความหมายว่า คุณธรรม คือ หลักความประพฤติที่อบรมกริยาและปลูกฝังลักษณะนิสัย ให้อยู่ในครรลองของคุณธรรมหรือศีลธรรม คุณค่าทางจริยธรรมซึ่งให้เห็นความเจริญงอกงามในการดำรงชีวิตอย่างมีระเบียบแบบแผนตามวัฒนธรรมของบุคคลที่มีลักษณะทางจิตใจที่ดีงาม อยู่ในสภาพแวดล้อมที่โน้มนำให้บุคคลมุ่งกระทำความดีละเว้นความชั่ว มีแนวทางความประพฤติอยู่ในเรื่องของความดี ความถูกต้อง ความควรในการปฏิบัติตนเพื่ออยู่ในสังคมได้อย่างสงบเรียบร้อย และเป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น มีคุณธรรมและมโนธรรมที่จะสร้างความสัมพันธ์อันดี โดยมีสำนึกที่จะใช้สิทธิและหน้าที่ของตนตามค่านิยมที่พึงประสงค์

ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2538 : 115) ให้ความหมายว่า คุณธรรม สิ่งที่ถูกคนยอมรับว่าเป็นสิ่งที่ดีงามมีประโยชน์มากและมีโทษน้อย สิ่งที่เป็นคุณธรรมในแต่ละสังคมอาจแตกต่างกันเพราะการเห็นสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ว่าเป็นที่ดีหรือไม่ดีนั้น ขึ้นอยู่กับวัฒนธรรม เศรษฐกิจ ศาสนาและการศึกษาในสังคมนั้น

ประกาศรี สี่อำไพ (2543 : 21-22) ให้ความหมายว่า คุณธรรม คือ หลักธรรมจริยาที่สร้างความรู้สึกรับชอบชั่วดีในทางศีลธรรม มีคุณงามความดีภายในจิตใจอยู่ในขั้นที่สมบูรณ์จนเต็มเปี่ยมไปด้วยความสุขความยินดี คุณธรรมหรือศีลธรรมมีความสัมพันธ์เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันอยู่ในจริยธรรม

วสิน อิทสระ (2538 : 199) กล่าวว่า ตามหลักจิตวิทยา คุณธรรม คือ อุปนิสัยอันดีงามซึ่งสะสมอยู่ในดวงจิต อุปนิสัยเหล่านี้ได้มาจากความพยายามและความประพฤติติดต่อกันเป็นเวลานาน คุณธรรมมีความสำคัญกับหน้าที่เป็นอย่างมากเพราะการทำหน้าที่จนเป็นนิสัยนั่นเอง จะกลายเป็นอุปนิสัยอันดีงาม สังคมในดวงจิต เป็นบารมี เป็นสันดาน ลักษณะอย่างเดียวกันนี้แหละ ถ้าเป็นฝ่ายชั่ว เรียกว่า “อาสวะ” คือกิเลสที่หมักหมมอยู่ในดวงจิตย้อมจิตให้เศร้าหมอง เพราะกรังไปด้วยความชั่วนานาประการกลายเป็นสันดานชั่ว ทำให้แก้ไขได้ยาก สอนได้ยาก

โคลเบอร์ก (Kohlberg, 1993 : 5) ให้ความหมายว่า คุณธรรม หมายถึง ความรู้สึกผิดชอบชั่วดี เป็นกฎเกณฑ์และมาตรฐานของการประพฤติปฏิบัติตนในสังคมและทำให้บุคคลมีการพัฒนาจนกระทั่งมีลักษณะพฤติกรรมเป็นของตนเอง มาตรฐานการตัดสินใจของสังคมจะเป็นเครื่องตัดสินการแสดงออกซึ่งพฤติกรรมเช่นนั้นเป็นเรื่องผิดหรือถูก

จากที่กล่าวมาพอสรุปได้ว่า คุณธรรม หมายถึง คุณงามความดีที่เกิดขึ้นภายในจิตใจ เป็นลักษณะเฉพาะของบุคคลแต่ละบุคคล บางคนอาจมีคุณธรรมมาก บางคนอาจมีคุณธรรมน้อย ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายอย่าง เช่น สภาพครอบครัว การอบรม ความเชื่อ พื้นฐาน การศึกษา ศาสนา สังคม เศรษฐกิจ เป็นต้น โดยแต่ละสังคมอาจมีมาตรฐานด้านคุณธรรมที่แตกต่างกัน

4.2.2 ความหมายของจริยธรรม

มีผู้ให้ความหมายของคำว่า จริยธรรม ไว้หลายท่าน มีดังต่อไปนี้

ประภาศรี สีหอำไพ (2543 : 17) จริยธรรม หมายถึง หลักความประพฤติที่อบรมจริยาและปลูกฝังลักษณะนิสัยให้อยู่ในครรลองครองธรรม คุณค่าทางจริยธรรมซึ่งให้เห็นความเจริญงอกงามในการดำรงชีวิตอย่างมีระเบียบแบบแผนตามวัฒนธรรมของบุคคลมีลักษณะทางจิตใจที่ดีงาม อยู่ในสภาพแวดล้อมที่โน้มนำให้บุคคลมุ่งกระทำความดี ความถูกต้อง ตามควรในการปฏิบัติตนเพื่ออยู่ในสังคมได้อย่างสงบเรียบร้อย และเป็นผลประโยชน์ต่อผู้อื่น มีคุณธรรม และมีมโนธรรม ที่จะสร้างความสัมพันธ์อันดี โดยมีจิตสำนึกที่จะใช้สิทธิหน้าที่ของตนตามค่านิยมอันพึงประสงค์

ไพฑูริย์ สีนลรัตน์ (2542 : 88) กล่าวว่า จริยธรรม แยกออกเป็น จริย + ธรรม คำว่า จริย หมายถึง ความประพฤติหรือกิริยาที่ควรประพฤติ ส่วนคำว่า ธรรม มีความหมายหลายอย่าง เช่น คุณความดี หลักคำสอนของศาสนา หลักปฏิบัติ เมื่อนำคำทั้งสองมารวมกันเป็นจริยธรรม จึงได้หมายความว่า ความตรงตามอักษรว่า หลักความประพฤติ หรือแนวทางของการประพฤติ

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า จริยธรรม หมายถึง พฤติกรรมในการปฏิบัติตนเกี่ยวกับความประพฤติดี ประพฤติชอบ ทั้งกาย วาจา และใจ ก่อให้เกิดความสงบ สุข ความเจริญทั้งต่อตนเอง ผู้อื่น โดยส่วนรวม

4.2.3 ทฤษฎีและแนวคิดการพัฒนาคุณธรรม

ประภาศรี สีหอำไพ (2543 : 29-37) กล่าวว่า การพัฒนาคุณธรรมของมนุษย์มีการพัฒนาเป็นลำดับจากวัยทารกจนถึงตลอดชีวิตต้นกำเนิดของแหล่งที่ก่อให้เกิดการ

พัฒนาทางคุณธรรมมาจากอิทธิพลของสังคมและพันธุกรรมคำว่า สังคม ในที่นี้คือ สิ่งแวดล้อมรอบตัวเด็กทั้งที่เป็นบุคคล และสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติอื่นๆ ส่วนพันธุกรรม ได้แก่ ความสามารถในการรู้คิด และพัฒนาขึ้นตามลำดับชั้นอายุ วุฒิภาวะหรือประสบการณ์ที่ ผู้นั้นประสบอยู่ การพัฒนามีลักษณะทฤษฎีที่สำคัญแบ่งเป็น 3 แนวทางใหญ่ คือ

1. ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ (Psychoanalytic Theory) ได้รับอิทธิพลจาก แนวคิดของฟรอยด์ (Freud) เชื่อว่า คุณธรรมกับมโนธรรม เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน มนุษย์อยู่ในสังคมกลุ่มใดก็จะเรียนรู้ความผิดชอบชั่วดีจากสิ่งแวดล้อมในสังคมนั้น จนมีลักษณะพิเศษของแต่ละสังคมที่เรียกว่าเอกลักษณ์ เป็นกฎเกณฑ์ให้ประพฤติปฏิบัติตามข้อกำหนดโดยอัตโนมัติ คนที่ทำชั่วแล้วรู้สึกสำนึกเกิดหิริ โอตตป้ประละอายใจตนเองถือว่าได้รับการลงโทษด้วยตนเอง เมื่อสำนึกแล้วพึงละเว้น ไม่ปฏิบัติอีก โดยไม่ต้องมีสิ่งควบคุมจากภายนอก เป็นการสร้างมโนธรรมขึ้นมาโดยไม่จำเป็นต้องสนใจองค์ประกอบของลำดับชั้นพัฒนาการทางคุณธรรม ในลักษณะทฤษฎีเช่นนี้บทบาทของการศึกษาคือการพัฒนาทางด้านจิตใจเพื่อเสริมสร้างกำลังคนที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพตามที่ระบบเศรษฐกิจและสังคมต้องการ บังคับที่สำคัญที่สุดคือการศึกษาศึกษาเพื่ออบรมฝึกฝนการนำสติปัญญาไปใช้เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่นยิ่งขึ้น พยายามแสวงหาจุดมุ่งหมายเพื่ออบรมฝึกฝนการนำสติปัญญาไปใช้เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่นยิ่งขึ้น พยายามแสวงหาจุดมุ่งหมายให้แก่ชีวิต คือ ความเป็นอยู่อย่างดีที่สุด หรือการมีอิสรภาพ การศึกษาจึงเป็นกิจกรรมของชีวิต โดยชีวิต เพื่อชีวิต เป็นความสามารถเพื่อปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม และรู้จักเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กัน

2. ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory) เป็นกระบวนการสังคม โดยการซึมซาบกฎเกณฑ์ต่างๆ จากสังคมที่เติบโตมา รับเอาหลักการเรียนรู้เชื่อมโยงกับหลักการเสริมแรง และการทดแทนสิ่งเร้า รับแนวคิดของทฤษฎีจิตวิเคราะห์เป็นรูปแบบ โดยยึดถือว่าการเรียนรู้ คือ การสังเกตเลียนแบบจากผู้อื่นใกล้ชิดเพื่อแรงจูงใจ คือ เป็นที่รักที่ขอมรับในกลุ่มพวกเดียวกับกลุ่มต้นแบบเพื่อเป็นพวกเดียวกัน ชำเลียง วุฒิจันทร์ (2524 : 140-142) กล่าวว่า ในลักษณะเช่นสถาบันหรือกลุ่มสังคมมีอิทธิพลต่อการปลูกฝังและเสริมสร้างคุณธรรมโดยเฉพาะอย่างยิ่งคือ โรงเรียน จะได้รับความคาดหวังจากสังคมอย่างมาก ในการเป็นสถาบันที่ปลูกฝังรูปแบบและเสริมสร้างการเลียนแบบจากตัวอย่างในสังคมให้แก่ นักเรียนพึงระมัดระวังในการสอน เพราะถ้าขาดความสามารถในการอธิบายเหตุผลให้เด็กเลียนแบบ ใช้อารมณ์และวางอำนาจแทน จะทำให้เด็กรู้สึกเป็นศัตรูต่อผู้ควบคุมพฤติกรรมทุกระดับ ตั้งแต่บิดามารดา ครู ไปจนถึงตำรวจ พึงอบรมให้เด็กรู้จักผิดชอบชั่วดี รู้สึกละอายที่ทำให้

ซ้ำ ความคิดเหตุผลและความสม่ำเสมอในการลงโทษและให้รางวัลเด็ก เป็นที่ยอมรับว่า โรงเรียนเป็นสถานศึกษาที่อบรมกล่อมเกลานักเรียนมีคุณธรรมเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพของ สังคมและประเทศชาติจึงมีหน้าที่ต้องจัดและพัฒนาสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนให้ เอื้ออำนวยต่อการปลูกฝังและเสริมสร้างคุณธรรม

3. ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญา (Cognitive Theory) แนวคิดของ นักจิตวิทยาคนนี้เห็นว่าคุณธรรมเกิดจากแรงจูงใจในการปฏิบัติตนสัมพันธ์กับสังคม การ พัฒนาคุณธรรมจึงต้องมีการพิจารณาเหตุผลเชิงคุณธรรมตามระดับสติปัญญาของแต่ละบุคคล ซึ่งมีวุฒิภาวะสูงขึ้นการรับรู้คุณธรรมก็พัฒนาขึ้นตามลำดับ

4. ทฤษฎีพัฒนาการทางคุณธรรม ประภาศรี สีหอำไพ (2543 : 30-35) เป็นผู้เริ่มศึกษาพัฒนาการทางคุณธรรมของเด็ก และมีความคิดว่าพัฒนาการ ทางคุณธรรมของมนุษย์นั้นขึ้นอยู่กับความฉลาดในการที่จะรับรู้เกณฑ์และลักษณะต่างๆ ทาง สังคม ดังนั้นพัฒนาการทางคุณธรรมของบุคคลจึงขึ้นอยู่กับพัฒนาการทางสติปัญญาของบุคคล นั้นๆ และได้แบ่งขั้นของมนุษย์ออกเป็น 3 ขั้น คือ

ขั้นก่อนคุณธรรม (ตั้งแต่แรกเกิดจนถึง 2 ปี) ยังไม่เกิดคุณธรรม แต่สามารถเรียนรู้จากประสาทสัมผัสและมีพัฒนาการทางสติปัญญาในขั้นต้น

ขั้นเชื่อฟังคำสั่ง (อายุ 2-8 ปี) เชื่อฟังและปฏิบัติตามคำสั่งสอน ของผู้ใหญ่ มีการคิดก่อนปฏิบัติการตามคำสั่ง ซึ่งในระยะแรกเริ่มจะไม่คำนึงถึงเหตุผลของ คำสั่งนั้น

ขั้นยึดหลักแห่งตน (อายุ 8-10 ปี) เกิดหลักความคิดพัฒนาการ ทางสติปัญญาสูงขึ้นตามประสบการณ์ทางสังคม คลายความเกรงกลัวอำนาจภายนอก เริ่มมี ความคิดเป็นตัวของตัวเองมากขึ้น

จุดประสงค์หลักของเพียเจต์ คือ การสำรวจธรรมชาติในการ ตัดสินคุณธรรมของเด็กได้ทำวิจัยในเจนีวา โดยศึกษาเด็กเป็นรายบุคคลในเรื่องต่อไปนี้

- 1) เจตคติของเด็กที่มีต่อกฎ
- 2) การตัดสินของเด็กเกี่ยวกับความถูกต้องและความผิด
- 3) การประเมินค่าความยุติธรรมในการตัดสิน

เพียเจต์ เริ่มกำหนดว่าความงอกงามในการตัดสินด้านคุณธรรมมีลำดับพัฒนาการเป็นระยะๆ โดยขึ้นอยู่กับการวางรูปแบบในความก้าวหน้าในการเรียนรู้ มากกว่าการเรียนรู้กฎ โดยการให้ รางวัลและการลงโทษ คือการลอกเลียนแบบอย่างเท่านั้น และได้กล่าวอีกว่า คุณธรรม

ประกอบขึ้นด้วยระบบของกฎและการคงอยู่ของคุณธรรม จะค้นหาได้จากความเชื่อถือ ซึ่งแต่ ละรายบุคคลพยายามที่รับกฎเหล่านั้น

คิวอี้ เสนอประเด็นที่ว่า หลักคุณธรรมจะไม่แยกออกจากชีวิตในสังคม ของมนุษย์ トラบโคที่ยังมีการสมาคมร่วมกันอยู่ ดังนั้นโรงเรียนจึงเป็นรูปแบบของชีวิตใน สังคม มิใช่เป็นการเตรียมตัวสำหรับบุคคลใดบุคคลหนึ่งโดยเฉพาะ

คุณธรรมคือ หลักความประพฤติที่มีการฝึกอบรมให้เป็นความประพฤติ ของพลเมืองดี โดยเน้นที่รายบุคคลเท่ากับที่ตระหนักถึงผลทางสังคมที่จะดำรงรูปแบบของ สังคมนั้น ดังนั้นหลักคุณธรรมจึงไม่มีใครคนใดคนหนึ่งผูกขาดการตัดสินใจ มิใช่เรื่องเหนือ ธรรมชาติไม่สร้างรูปแบบเฉพาะภูมิภาคหรือวิถีชีวิตเพียงใดอย่างหนึ่ง การแปลความหมาย คุณธรรมในชีวิตสังคมซึ่งเต็มไปด้วยการเร่งรัดหน้าที่จะสร้างลักษณะนิสัยของบุคคล โดยเน้น ความสำคัญในด้านจิตวิทยาในการจัดจริยศึกษา

อุปกรณ์การให้ความรู้ทางคุณธรรมมีความรู้สึกรับผิดชอบเป็นส่วนช่วย ได้มาก ผลงานของโรงเรียนตัดสินได้จากความสำเร็จในการพัฒนาความสามารถในการตัดสินใจ คุณธรรมของแต่ละบุคคลได้ นักการศึกษาจะต้องจัดกิจกรรมนักเรียนโดยการเสริมสร้างพลัง ในการดำเนินกิจกรรมด้วยตัวนักเรียนเอง ใช้สติปัญญาโดยไม่ละทิ้งหลักคุณธรรมที่นำมา ประยุกต์ใช้ด้วยตนเองอย่างมีประสิทธิภาพ

วิลสัน ได้เสนอหลักการใช้เหตุผลอย่างมีระบบว่า คุณธรรม คือ ระดับ ในการกำหนดคุณสมบัติของคนในสังคมตามความรู้สึก ความสนใจที่วัดได้จากคนอื่น ดังนั้น การจัดการศึกษาจึงเกี่ยวข้องกับเรื่องของศาสนาและอารมณ์ของมนุษย์ ได้แก่ เจตคติ ความ เชื่อถือ และความคิดทางคุณธรรม ซึ่งตรงกับความสนใจของผู้อื่น

หลักคุณธรรมสามารถจำกัดความเหมือนคำว่า ค่านิยม (Values) เข้มทิศ ที่เป็นตัวชี้บอกคุณค่า คือ ความเชื่อ ความเห็น เจตคติ ความสนใจ หรือการปฏิบัติที่บุคคลทำ อย่างแยกตัวเป็นอิสระออกมาให้ผู้อื่นได้รู้ว่ากำลังดำเนินการวางรูปแบบของค่านิยมขึ้นมา ค่านิยมเป็นผลผลิตของประสบการณ์ส่วนตัวด้วยอย่างหนึ่ง

จากทฤษฎีและแนวคิดต่างๆ ที่เกี่ยวกับพัฒนาการทางคุณธรรม สรุปได้ ว่าพัฒนาการทางคุณธรรมของบุคคลได้รับอิทธิพลมาจากสังคมเป็นส่วนใหญ่ บุคคลที่เกิดมา ในแต่ละสังคมจะต้องเรียนรู้และยอมรับกฎเกณฑ์ จารีตประเพณีในสังคมของตน จะก่อให้เกิด ความสุข และเป็นที่ยอมรับของสังคม

4.2.4 องค์ประกอบของคุณธรรม

องค์ประกอบของคุณธรรมได้มีผู้จำแนกออกเป็นหลายลักษณะต่างกััน
ดังนี้

กรมวิชาการ (2541 : 3) ได้เสนอองค์ประกอบทางคุณธรรมไว้ 3

ประการ คือ

1. ส่วนประกอบทางด้านความรู้ (Moral Reasoning) คือ ความ
เข้าใจในเหตุผลของความถูกต้องดีงาม สามารถตัดสินใจแยกความถูกต้องออกจากความไม่
ถูกต้องได้โดยการคิด

2. ส่วนประกอบทางด้านอารมณ์ความรู้สึก (Moral Attitude and
Belief) คือ ความพึงพอใจ ศรัทธา เลื่อมใส เกิดความนิยมยินดีที่จะนำคุณธรรมมาเป็นแนว
ประพฤติปฏิบัติ

3. ส่วนประกอบทางด้านพฤติกรรมแสดงออก (Moral Conduct) คือ
พฤติกรรมกรกระทำที่บุคคลตัดสินใจจะกระทำถูก หรือผิดในสถานการณ์แวดล้อมต่างๆ

ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2538 : 2-3) ได้จำแนกองค์ประกอบทาง
คุณธรรมออกเป็น 4 ด้าน ดังนี้

1. ความรู้เชิงคุณธรรม หมายถึง การมีความรู้เกี่ยวกับกฎเกณฑ์ทาง
สังคม หลักธรรมคำสั่งสอนของศาสนาและค่านิยม เพื่อที่จะยึดถือว่าการกระทำชนิดใดควร
กระทำ และการกระทำชนิดใดควรงดเว้น ลักษณะพฤติกรรมประเภทใดเหมาะสมและไม่
เหมาะสม มากน้อยเพียงใด ความรู้เชิงคุณธรรมนี้จะขึ้นอยู่กับอายุ ระดับการศึกษา และ
พัฒนาการทางสติปัญญาของคนด้วย

2. ทักษะคติเชิงคุณธรรม หมายถึง ความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อ
เหตุการณ์ สถานการณ์ต่างๆ ที่ประสบอยู่ว่าชอบหรือไม่ชอบลักษณะนั้นๆ ทักษะคติจะรวมเอา
ความรู้เชิงคุณธรรมเข้าไปด้วย

3. เหตุผลเชิงคุณธรรม หมายถึง ความคิดเบื้องหลังในการตัดสินใจ
กระทำหรือไม่กระทำอย่างใดอย่างหนึ่งในสถานการณ์ที่ประสบอยู่ ซึ่งการที่บุคคลตัดสินใจ
กระทำอย่างเดียวกันอาจมีเหตุผลในระดับที่แตกต่างกันได้

4. พฤติกรรมเชิงคุณธรรม หมายถึง การแสดงออกของบุคคลใน
สถานการณ์ต่างๆ ซึ่งจะบอกได้ว่าพฤติกรรมนั้นถูกต้องเหมาะสม หรือฝ่าฝืนกฎเกณฑ์
ทางศีลธรรมของสังคมหรือไม่

ประกาศรี สี่ห้าไฟ (2543 : 48) ได้อธิบายว่า คุณธรรมเป็นเครื่องกำหนดหลักปฏิบัติในการดำรงชีวิตเป็นแนวทางให้อยู่ร่วมกันอย่างสงบเรียบร้อย ประกอบด้วยองค์ประกอบดังต่อไปนี้

1. ระเบียบวินัย (Discipline) เป็นองค์ประกอบที่สำคัญยิ่ง สังคมที่ขาดกฎเกณฑ์ทุกคนสามารถทำทุกอย่างได้ตามอำเภอใจ ย่อมเดือดร้อนระส่ำระสาย ขาดผู้นำผู้ตาม ขาดระบบที่กระชับความเข้าใจเป็นแบบแผนให้ยึดถือปฏิบัติ การหย่อนระเบียบวินัยให้เกิดการละเมิดสิทธิและหน้าที่ตามบทบาทของแต่ละบุคคลชาติใดไร้ระเบียบวินัยย่อมยากที่จะพัฒนาไปได้ทัดเทียมชาติอื่น จึงควรประพฤติตามจารีตประเพณีของสังคม

2. สังคม (Society) การรวมกลุ่มกันประกอบกิจกรรมอย่างมีระเบียบแบบแผนก่อให้เกิดขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดีงาม มีวัฒนธรรมอันเป็นความมีระเบียบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน

3. อิสระเสรี (Autonomy) ความมีสำนึกในมโนธรรมที่พัฒนาเป็นลำดับก่อให้เกิดความอิสระ สามารถดำรงชีวิตตามสิ่งที่ได้เรียนรู้จากการศึกษาและประสบการณ์ในชีวิต มีความสุขอยู่ในระเบียบวินัยและสังคมของตน เป็นค่านิยมสูงสุดที่คนได้รับการขัดเกลาแล้วสามารถบำเพ็ญตนตามเสรีภาพเฉพาะตนได้อย่างอิสระ สามารถปกครองตนเองและชักนำตนเองให้อยู่ในทำนองคลองธรรม สามารถปกครองตนเองได้

จากข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า องค์ประกอบของคุณธรรม ประกอบด้วย ส่วนประกอบหลายด้าน ดังนี้ ด้านความรู้ ด้านอารมณ์ความรู้สึก ด้านพฤติกรรมแสดงออก ด้านความรู้เชิงคุณธรรม ด้านทัศนคติเชิงคุณธรรม ด้านเหตุผลเชิงคุณธรรม ด้านพฤติกรรมเชิงคุณธรรม ด้านระเบียบวินัย ด้านสังคม ด้านอิสระเสรี

4.2.5 การส่งเสริมคุณธรรมพื้นฐานสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษา

การศึกษาเป็นพื้นฐานสำคัญของบุคคลและสังคมส่วนรวม ความสำคัญของการศึกษาตามกฎ ปฎิญาสากกล่าวด้วยสิทธิมนุษยชนกำหนดว่าทุกคนมีสิทธิในการศึกษา การศึกษาจะต้องเป็นการบังคับ การศึกษาจะต้องเพื่อพัฒนาบุคลิกภาพของมนุษย์อย่างเต็มที่ยังความเคารพต่อสิทธิมนุษยชน ส่งเสริมความเข้าใจระหว่างประชาชาติ กลุ่มเชื้อชาติและศาสนา ความสำคัญของการศึกษาจึงเป็นปัจจัยพื้นฐานปัจจัยหนึ่งในการดำรงชีวิต การจัดการศึกษาที่ต้องคำนึงถึงสังคมแวดล้อมและปัจจัยอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องทันสมัย

กระทรวงศึกษาธิการ (2542 : 4-20) ความว่า หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2542 มีจุดหมายเพื่อมุ่งพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นคนดี

มีปัญหา มีความสุขและมีความเป็นไทย มีศักยภาพในการศึกษาต่อ และประกอบอาชีพ จึงกำหนดจุดหมายซึ่งถือเป็นมาตรฐานการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ดังต่อไปนี้

1. เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยในตนเอง ปฏิบัติตนตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ มีคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมอันพึงประสงค์
2. มีความคิดสร้างสรรค์ ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน รักการอ่าน รักการเขียน และรักการค้นคว้า
3. มีความรู้อันเป็นสากล รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงและความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการมีทักษะและศักยภาพในการจัดการ การสื่อสารและการใช้เทคโนโลยี ปรับวิธีการคิด วิธีการทำงานได้เหมาะสมกับสถานการณ์
4. มีทักษะและกระบวนการ โดยเฉพาะทางคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ทักษะการคิด การสร้างปัญหา และทักษะในการดำเนินชีวิต
5. รักการออกกำลังกาย ดูแลตนเองให้มีสุขภาพและบุคลิกภาพที่ดี
6. มีประสิทธิภาพในการผลิตและการบริโภค มีค่านิยมเป็นผู้ผลิตมากกว่าเป็นผู้บริโภค
7. เข้าใจในประวัติศาสตร์ของชาติไทย ภูมิใจในความเป็นไทย เป็นพลเมืองดี ยึดมั่นในวิถีชีวิตและการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
8. มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภาษาไทย ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี กีฬา ภูมิปัญญาไทย ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
9. รักประเทศชาติและท้องถิ่น มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามให้สังคม

เพื่อให้การจัดการศึกษาเป็นไปตามหลักการ จุดหมายและมาตรฐานการเรียนรู้ ที่กำหนดไว้ให้สถานศึกษาและผู้ที่เกี่ยวข้องมีแนวปฏิบัติในการจัดหลักสูตรสถานศึกษา จึงได้กำหนดโครงสร้างของหลักสูตรขั้นพื้นฐานให้มีสาระการเรียนรู้ตามหลักสูตร ซึ่งประกอบด้วยองค์ความรู้ทักษะหรือกระบวนการการเรียนรู้ และคุณลักษณะหรือค่านิยม คุณธรรมจริยธรรมของผู้เรียนเป็น 8 กลุ่ม คือ ภาษาไทย คณิตศาสตร์

วิทยาศาสตร์ สังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม สุขศึกษาและพลศึกษา ศิลปะ การงานอาชีพ และเทคโนโลยี และภาษาต่างประเทศ

ประกาศรี สี่ห้าไฟ (2543 : 58) กล่าวว่า การส่งเสริมคุณธรรม สำหรับนักเรียนในสถานศึกษา จุดมุ่งหมายส่วนใหญ่เป็นการสอนในวิชาพระพุทธศาสนา เพื่อเสริมสร้างให้นักเรียนมีคุณภาพในการดำรงชีวิต มีศีลธรรมคุณธรรมประจำใจและมีคุณสมบัติต่างๆ ตามความประสงค์ของสังคมไทย และมีการปลูกฝังคุณธรรมไว้ในวิชาจริยธรรม เพื่อให้ นักเรียนรู้จักดำรงชีวิตบนพื้นฐานแห่งคุณธรรม มีความกล้าทางคุณธรรมไม่เบียดเบียนผู้อื่น มีความซื่อสัตย์สุจริตและยุติธรรม มีระเบียบวินัย มีความอดทน รู้จักประหยัดมีความรับผิดชอบ ต่อตนเอง ครอบครัว ท้องถิ่น และประเทศชาติ การสอนวิชาพระพุทธศาสนานั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเน้นทั้งภาคความรู้ ความเข้าใจ และการฝึกปฏิบัติ รวมทั้งจัดบรรยากาศ สิ่งแวดล้อมและกิจกรรมเสริมพิเศษ เพื่อส่งเสริมความประพฤติของนักเรียนให้อยู่ในขอบเขต ที่ดีงาม มีความรับผิดชอบต่อการกระทำของตนเองและยึดถือคุณธรรมมาปฏิบัติจนเกิดความเคยชินเป็นนิสัย ผู้สอนวิชาพระพุทธศาสนาควรพิจารณามีดังต่อไปนี้

1. ควรคำนึงถึงจุดประสงค์ของวิชาพระพุทธศาสนาอยู่ตลอดเวลา ในขณะที่สอนและศึกษาจากคู่มือหรือแผนการสอนอยู่เสมอ

2. ควรสอนโดยวิธีชี้แจงสิ่งที่ถูก สิ่งที่ผิด สิ่งใดควร สิ่งใดไม่ควร อธิบายโดยยกเหตุผลหรือตัวอย่างให้นักเรียนเห็นจริง เพื่อให้ นักเรียนเข้าใจและเกิดความรู้สึกทั่วทั้งกาย วาจา และใจ

3. ควรสอนโดยวิธีสาธิตหรือทำให้ดูเป็นแบบอย่างที่ดีทั้งในและนอกโรงเรียน เพื่อให้นักเรียนปฏิบัติตามด้วยความเลื่อมใสศรัทธา และครูอาจารย์ทุกคนในโรงเรียนและคนในชุมชนหรือในสังคมจะต้องเป็นแบบอย่างที่ดีให้นักเรียนเห็นอยู่เสมอ

4. ควรสอนด้วยความรัก ความเอาใจใส่อย่างจริงใจต่อนักเรียน มีความรู้สึกที่ละเอียดอ่อน ช่างสังเกตต่อพฤติกรรมของนักเรียน และเมื่อพบเห็นสิ่งที่ไม่ดีงามเกิดขึ้น ควรจะมีความกระตือรือร้นที่จะแนะนำสั่งสอนหรือให้คำปรึกษาด้วยความจริงใจและเต็มใจ

5. ควรหมั่นศึกษาหาความรู้และข้อมูลเพิ่มเติมอยู่เสมอ ทั้งในเรื่องของพระพุทธศาสนาและวิทยาการด้านอื่นๆ เพื่อให้ก้าวทันต่อความผันผวนเปลี่ยนแปลงทุกด้านของสังคมและวัฒนธรรม และพร้อมที่จะให้ความรู้ที่ถูกต้องตามหลักพุทธธรรมแก่นักเรียน

6. ควรสอนโดยวิธีให้นักเรียนได้มีโอกาสอภิปรายหรือแสดงความคิดเห็นให้มากที่สุดไม่ควรผูกขาดเป็นผู้พูดหรือบรรยายแต่ผู้เดียว ควรสร้างสถานการณ์หรือยกปัญหาหรือตัวอย่างขึ้นแล้วให้นักเรียนวิเคราะห์เหตุและผล พร้อมทั้งเสนอแนะแนวทางแก้ไข โดยใช้หลักกรรมทางพระพุทธศาสนา

7. ควรเลือกใช้อุปกรณ์การสอนที่เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน

8. ควรเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วม หรือเข้าร่วมในการจัดกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา หรือพานักเรียนไปร่วมกิจกรรมต่างๆ ที่วัดจัดขึ้นในวันสำคัญ

การที่เราจะมีการศึกษาคือคุณธรรม โดยเฉพาะจะสำเร็จประโยชน์ค่อนักเรียนได้จริงนี้ เราต้องมีองค์ 3 เป็นอย่างน้อย คือ

1. มีครูดี คือ มีครูซึ่งเป็นผู้มีคุณลักษณะสมบูรณ์พร้อมทั้งด้านความรู้ และความประพฤติเหมาะสมต่อการเป็นผู้สอนคนให้เป็นคนดี มีความรู้ได้แท้จริง
2. มีวิธีการสอนดี คือ เป็นผู้ที่สามารถสอนหรือพัฒนานักเรียนให้มีคุณลักษณะแห่งความเป็นพลเมืองดีตามที่สังคมต้องการ
3. มีสิ่งแวดล้อมดี คือ จัดหรือพัฒนาสิ่งทั้งปวงที่นักเรียนจะเรียนรู้ได้ด้วยประสาทสัมผัสจากทางด้านกายและใจ เป็นต้น ให้มีคุณลักษณะเอื้อต่อการพัฒนาให้นักเรียนเป็นผู้มีความประพฤติดี และยังสอดคล้อง ได้สรุปว่า องค์ประกอบสำคัญๆ ของการส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนนั้น ได้แก่ การบริหารโรงเรียน ได้แก่ การปฏิบัติเป็นแบบอย่างของครูแก่นักเรียน การกำหนดระเบียบข้อบังคับ ติดตามผล เป็นต้น การสอนหรือวิธีการสอนของครู การจัดสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนให้สอดคล้องกับการสอนของครู การจัดกิจกรรมจริยศึกษา ทั้ง 4 องค์ประกอบนี้ ควรต้องดำเนินไปพร้อมๆ กัน และมีความสัมพันธ์กันทั้งหมดการส่งเสริมคุณธรรมให้แก่นักเรียนในโรงเรียนจึงจะบรรลุเป้าหมายตามที่คาดหวังไว้

กล่าวโดยสรุปได้ว่า ภาระหน้าที่ของโรงเรียนมิได้มีแต่เพียงการจัดการเรียนการสอนให้นักเรียนมีความรู้ และทักษะพื้นฐานในการดำรงชีวิตเท่านั้น หากแต่ยังมีความรับผิดชอบที่จะต้องสร้างคุณสมบัติของความเป็นพลเมืองดี มีคุณธรรมให้แก่เยาวชนที่จะออกไปเป็นสมาชิกของสังคมอีกด้วย โรงเรียนจึงต้องทำหน้าที่จัดกระบวนการทั้งหมด เพื่อเสริมสร้างและปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมอันดีงามเพื่อนำไปสู่ชีวิตที่สงบสุข การสอนให้เยาวชนรู้ว่าสิ่งใดดีสิ่งใดชั่ว คือ การให้ความรู้ ความเชื่อ และเน้นการสร้างทัศนคติ

4.2.6 ความสำคัญของคุณธรรมจริยธรรม

คุณธรรม จริยธรรมมีจุดมุ่งหมายสำคัญและจำเป็นที่ถูกระบุไว้ใน
กฎหมายการศึกษาแห่งชาติ ได้มีผู้ให้ความสำคัญไว้หลายท่าน ดังนี้

วศิน อินทสระ (2538 : 6-9) ได้กล่าวถึงความสำคัญของจริยธรรม
ดังนี้

1. จริยธรรมเป็นรากฐานความสำคัญแห่งความเจริญรุ่งเรือง ความ
มั่นคง และความสงบของปัจเจกบุคคล สังคม และประเทศชาติอย่างยิ่ง รัฐควรส่งเสริม
ประชาชนให้มีจริยธรรมเป็นอันดับแรก เพื่อให้เป็นแกนกลางของการพัฒนาในด้านอื่นๆ ทั้ง
เศรษฐกิจ การศึกษา การเมือง การปกครอง ฯลฯ การพัฒนาที่ขาดจริยธรรมเป็นหลักยึดย่อม
เกิดผลร้ายมากกว่าผลดี เพราะมีความรู้แต่ขาดคุณธรรม ย่อมก่อความเสียหายได้มากกว่าผู้
ด้อยความรู้

2. การพัฒนาบ้านเมืองต้องพัฒนาจิตใจคนก่อน หรืออย่างน้อยก็
ให้พร้อมๆกันไปกับการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม การศึกษาวิชาการอื่นๆ เพราะการพัฒนาที่
ไม่มีจริยธรรมเป็นแกนนำนั้นจะสูญเปล่าและเกิดผลเสียเป็นอันมาก ทำให้บุคคลลุ่มหลงในวัตถุ
และอบายมุขมากขึ้น การเศรษฐกิจต้องเสื่อมโทรม ประชาชนทุกข์ยากเพราะคนในสังคม
ละเลยจริยธรรม กอบโกยเอาทรัพย์สินไว้เป็นประโยชน์ส่วนตัวมากเกินไป ขาดความเมตตา
ปรารถดี แล้วน้ำใจในการดำรงชีวิต ซึ่งกันและกัน

3. จริยธรรมมิได้หมายถึง การถือศีล กินเพล เข้าวัดฟังธรรม
จำศีลภาวนา โดยไม่ช่วยเหลือประโยชน์ให้แก่สังคม แต่จริยธรรมหมายถึง ความประพฤติ
การกระทำ และความคิด ที่ถูกต้องเหมาะสม การทำหน้าที่ของตนอย่างถูกต้องสมบูรณ์ เว้น
สิ่งควรเว้น ทำสิ่งควรทำด้วยความฉลาดรอบคอบ รู้เหตุ รู้ผล ถูกต้องตามกาลเทศะและบุคคล
ดังนั้น จะเห็นว่าจริยธรรม จึงจำเป็นและมีคุณค่าสำหรับทุกคนในทุกวิชาชีพทุกสังคม สังคมจะ
อยู่รอดได้ก็ด้วยจริยธรรม

4. การทุจริต คดโกง การเบียดเบียนกันในรูปแบบต่างๆ อันเป็น
เหตุให้สังคมเสื่อมโทรม มีสาเหตุมาจากการจริยธรรมของคนในสังคม ทรัพยากรธรรมชาติใน
โลกนี้ น่าจะพอเลี้ยงชาวได้ไปได้อีกนาน ถ้าชาวโลกช่วยกันละทิ้งความละโมภโลภมาก แล้ว
มาใช้ชีวิตอยู่อย่างเรียบง่าย ช่วยการสร้างสรรค์สังคม ยึดเอาจริยธรรมเป็นทางดำเนินชีวิต ไม่ใช่
ยึดลาภยศความมีหน้าตาในสังคม เป็นจุดหมาย ถ้าสิ่งนั้นจะเกิดขึ้นก็ขอให้เพียงผลพลอย
ได้ และนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการประพฤติกิเลส เช่น อาศัยลาภยศเป็นเครื่องมือในการ

บำเพ็ญสาธารณะประโยชน์ อาศัยลักษณะและความมีหน้ามีเกียรติในสังคมเป็นเครื่องมือในการ
จูงใจผู้เฝ้าระวังนับถือเข้าหาธรรมะ

5. จริยธรรมสอนให้เราเลิกดูหมิ่นกตัญญูคนจน ให้เอาใจใส่ดูแล
เอื้ออาทรต่อผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นบุพการีของชาติ สอนให้เราถ่อมตัวเพื่อเข้ากันได้ดีกับคน
ทั้งหลาย และไม่วางตัวโอหังอวดดี หรือก้าวร้าวผู้อื่น สอนให้เราลดทิฐิมานะลงให้มากๆ เพื่อ
จะได้มองเห็นสิ่งต่างๆ ตามความเป็นจริง ไม่หลงสำคัญตัวว่ารู้ดีกว่า มีความสามารถมากกว่า
ใคร ผู้นำที่มีจริยธรรมสูงย่อมเป็นที่เคารพกราบไว้ของบุคคลทั้งหลายได้อย่างสนิทใจ เราจึง
ควรเลือกผู้นำที่สามารถ นำความสงบสุขทางใจมาสู่มวลชนได้ด้วย เพื่อสันติสุขจะเกิดขึ้นทั้ง
ภายในและภายนอก ความแข็งแกร่งทางกำลังกายกำลังทรัพย์ และกำลังอาวุธนั้น ถ้าปราศจาก
ความแข็งแกร่งทางจริยธรรมแล้ว บุคคลหรือประเทศชาติจะเจริญอยู่นานไม่ได้ สังคมที่มี
ความเจริญมั่นคง ต้องมีจริยธรรมเป็นเครื่องรับรองหรือเป็นแกนกลาง เหมือนถนนที่มั่นคง
หรือตึกที่แข็งแรงเขาใช้คอนกรีตเสริมเหล็กแม้เหล็กจะไม่ปรากฏออกมาให้เห็นภายนอก แต่มี
ความสำคัญอยู่ภายนอก นายช่างย่อมรู้ดี ทำนองเดียวกันกับบัณฑิต ย่อมมองเห็นอย่างแจ่มแจ้ง
ว่าจริยธรรมมีความสำคัญในสังคมเพียงใด

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า คุณธรรมจริยธรรมมีความสำคัญยิ่งทั้งส่วนตัวและ
ส่วนรวม เพราะหากคนในสังคมขาดคุณธรรมจริยธรรมก็จะส่งผลเสียหายต่อตนเองและ
ส่วนรวมเช่นเดียวกัน คุณธรรมจริยธรรม เป็นสิ่งที่มีค่า มีประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตอย่างสงบ
สุข และประเทศชาติมีความเจริญก้าวหน้าและมั่นคง

4.2.7 คุณธรรมและจริยธรรมที่ควรปลูกฝังสำหรับนักเรียน

1) คุณธรรม 4 ประการ ตามพระราชดำรัสของ

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช

คุณธรรมที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชฯ
ทรงมีพระราชดำรัสและพระราชทานไว้เมื่อวันจันทร์ที่ 5 เมษายน พ.ศ.2525 เนื่องในโอกาส
เฉลิมฉลองกรุงเทพฯ มีอายุครบ 200 ปี นั้นเป็นคุณธรรมที่ควรจะศึกษาและน้อมนำมา
ประพฤติปฏิบัติให้แพร่หลายกว้างขวางยิ่งขึ้น คุณธรรมดังกล่าว ได้แก่ คุณธรรม 4 ประการ
ดังนี้

ประการแรก คือ การรักษาความสัตย์ ความจริงใจต่อตัวเองที่จะ
ประพฤติปฏิบัติแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์และเป็นธรรม

ประการที่สอง คือ การรู้จักข่มใจตนเอง ฝึกใจตนเองให้ประพฤติปฏิบัติอยู่ในความตั้ง ความดีนั้น

ประการที่สาม คือ การอดทน อดกลั้น และอดออม ที่จะไม่ประพฤติล่วงความตั้งสุจริต ไม่ว่าจะด้วยเหตุประการใด

ประการที่สี่ คือ การรู้จักละวางความชั่ว ความทุจริต และรู้จักสละประโยชน์ส่วนน้อยของตนเพื่อประโยชน์ส่วนใหญ่ของบ้านเมือง

คุณธรรม 4 ประการ ตามพระราชดำรัสดังกล่าวทั้งในหน่วยงานภาครัฐ รัฐวิสาหกิจ เอกชน และประชาชนโดยทั่วไปได้นำไปเผยแพร่และประพฤติปฏิบัติอย่างกว้างขวาง หากผู้ใฝ่รู้ใฝ่ศึกษาจะหาตัวอย่างที่เป็นรูปธรรมที่ชัดเจนเกี่ยวกับคุณธรรม 4 ประการ นำมาอ้างอิงแล้ว พระราชจริยวัตรและพระราชกรณียกิจที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงประพฤติปฏิบัติอยู่เป็นเนืองนิตย์จะปรากฏอยู่ในพระราชดำรัสที่พระราชทานแก่คณะบุคคลต่างๆ ที่เข้าเฝ้าฯ ถวายชัยมงคลในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ของทุกๆ ปี

2) คุณธรรมและจริยธรรมตามแนวทางโรงเรียนวิถีพุทธ

ปรโตโมหะ (ตามหลักกัลยาณมิตตตา) หมายถึง เสี่ยงจากผู้อื่น การกระตุนหรือชักจูงจากภายนอก คือ การฟังคำแนะนำสั่งสอน เล่าเรียน หาความรู้ สนทนาซักถาม ฟังคำบอกเล่าหรือชักจูงของผู้อื่น โดยเฉพาะสดับสัทธรรมจากผู้เป็นกัลยาณมิตร

โยนิโสมนสิการ การใช้ความคิดถูกวิธี การกระทำในใจโดยแยบยลมองสิ่งทั้งหลายด้วยความคิดพิจารณา สืบค้นถึงต้นเค้า สืบหาเหตุผลจนตลอดสาย แยกแยะออก พิจารณาเหตุด้วยปัญญาที่คิดเป็นระเบียบและโดยอุบายวิธีให้เห็นสิ่งนั้นๆ หรือปัญหานั้นๆ ตามสภาวะและความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัย

ไตรสิกขา ข้อที่ต้องศึกษา ข้อปฏิบัติที่เป็นหลักสำหรับศึกษา คือ ฝึกหัดอบรม กาย วาจา จิตใจ และปัญญา ให้ยิ่งขึ้นไปจนบรรลุจุดหมายสูงสุด คือพระนิพพาน

1. อธิศีลสิกขา (สิกขาที่ถืออันยิ่ง ข้อปฏิบัติสำหรับฝึกอบรมในทางประพฤติอย่างสูง)
2. อธิจิตตสิกขา (สิกขาที่ถืออันยิ่ง ข้อปฏิบัติสำหรับฝึกอบรมจิตเพื่อให้เกิดคุณธรรม เช่น สมาธิอย่างสูง)

3. อธิปัญญาศึกษา (ศึกษาคือปัญญาอันยิ่ง ข้อปฏิบัติสำหรับฝึกอบรมปัญญาเพื่อให้เกิดความรู้แจ้งอย่างสูง) เรียกว่าสมาธิ ปัญญาปัญญาวิธานธรรม ธรรมเป็นเครื่องเจริญ คุณธรรมที่ก่อให้เกิดความเจริญอกงาม

4. สัมปปริสสังเสวะ (คบหาสัตบุรุษ เสวนาท่านผู้รู้ผู้ทรงคุณ)

5. สัทธัมมัสสวนะ (ฟังสัทธรรม เอาใจใส่เล่าเรียนหาความรู้จริง)

6. โยนิโสมนสิการ (ทำในใจโดยแยบคาย คิดหาเหตุผลโดยถูกวิธี)

7. ชัมมานุชัมมปฏิบัติ ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม ปฏิบัติธรรมให้ถูกต้องตามหลัก คือ ให้สอดคล้องพอดีตามขอบเขตความหมายและวัตถุประสงค์ที่สัมพันธ์กับธรรมข้ออื่นๆ นำสิ่งที่ได้เรียนและไตร่ตรอง เห็นแล้วไปใช้ปฏิบัติให้ถูกต้องตามหลัก ตามความมุ่งหมายของสิ่งนั้นๆ ธรรมหมวดนี้ ในบาลีที่มาเรียกว่า ธรรมที่เป็นไปเพื่อปัญญาวิธาน คือ เพื่อความเจริญอกงามแห่งปัญญา (กระทรวงศึกษาธิการ. 2547 : 65-70)

กล่าวโดยสรุปได้ว่า คุณธรรมและจริยธรรมที่ควรปลูกฝังให้กับนักเรียนสามารถสรุปได้ ดังนี้ การรักษาความลับ การรู้จักข่มใจตนเอง ฝึกใจตนเอง การอดทน อดกลั้น อดออม การรู้จักละวางความชั่ว ความทุจริต

การวิจัยเชิงปฏิบัติการ

1. ความหมายของวิจัยเชิงปฏิบัติการ

นักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ดังนี้

วิจัย วงษ์ใหญ่ (2537 : 10) ให้ความหมาย การปฏิบัติการไว้ว่า หมายถึง การแสวงหาวิธีการแก้ปัญหาคณิตศาสตร์ที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติจริง มีลักษณะการดำเนินการเป็นบันไดเวียน (Spiral) และสามารถดำเนินการวิจัยได้หลายระดับ

อัจฉรา สารวาสี (2540 : 60) กล่าวว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) คือ การวิจัยที่ผู้วิจัยมีจุดมุ่งหมายเพื่อนำผล หรือข้อสรุปที่ได้จากการวิจัยไปใช้ประโยชน์ในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติงานหรือเพื่อปรับปรุงและพัฒนางานที่ปฏิบัติให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

บุญชม ศรีสะอาด (2543 : 10) ได้ให้ความหมายของการวิจัยเชิงปฏิบัติการว่าเป็นการวิจัยเพื่อนำผลมาใช้แก้ปัญหาอย่างรีบด่วน หรือปัจจุบันทันที เช่น ปัญหาการเดินขบวน เป็นต้น

นงลักษณ์ วิรัชชัย และ สุวิมล ว่องวานิช (2544 : 60) กล่าวว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการ หมายถึง กระบวนการวิจัยที่ผู้ประกอบวิชาชีพดำเนินการศึกษาวิเคราะห์เกี่ยวกับวิธีการปฏิบัติงานของตน เพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น และนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ในการปฏิบัติงานของตนให้มีคุณภาพและมีประสิทธิภาพมากขึ้นกว่าเดิม

เอกวิทย์ แก้วประดิษฐ์ (2545 : 10) กล่าวว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการ เป็นการวิจัยเพื่อหาแนวทางแก้ไขการแก้ปัญหาทางการศึกษาที่เกิดขึ้นอยู่ในปัจจุบันที่เป็นปัญหาเฉพาะด้าน และยังเป็นการวิจัยเพื่อพัฒนาอีกด้านหนึ่ง เพราะว่างานวิจัยในรูปแบบนี้ จะสามารถนำประโยชน์ไปใช้ในสภาพจริง ทันท่วงทีทันที่ วิถีปฏิบัติการใหม่หรือเทคนิคใหม่ หรือวิจัยโครงการใหม่ๆ หรือกระบวนการจัดการเรียนการสอน เช่น วิธีสอนรูปแบบใหม่ เทคนิคการสอน เป็นต้น

สรุปได้ว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการ เป็นกระบวนการศึกษาค้นคว้าร่วมกันอย่างเป็นระบบของผู้ปฏิบัติงาน เพื่อหาแนวทางและวิธีการ ปรับปรุงแก้ไขในการปฏิบัติงานให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2. จุดมุ่งหมายของวิจัยเชิงปฏิบัติการ

ยาใจ วงษ์บริบูรณ์ (2537 : 10) กล่าวถึง จุดมุ่งหมายของการวิจัยเชิงปฏิบัติการว่าเป็นการดำเนินการเพื่อจะปรับปรุงประสิทธิภาพของการปฏิบัติงานประจำให้ดีขึ้น โดยนำเอางานที่ปฏิบัติอยู่มาวิเคราะห์สภาพปัญหาอันเป็นสาเหตุให้งานนั้นไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร จากนั้นใช้แนวคิดทางทฤษฎีและประสบการณ์ปฏิบัติงานที่ผ่านมาเสาะหาข้อมูลและวิธีการที่คาดว่าจะแก้ปัญหาดังกล่าว ได้แล้วนำวิธีการดังกล่าวไปทดลองใช้กับกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับปัญหานั้น

สุนีย์ เหมาะประสิทธิ์ (2539 : 134) กล่าวว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการ มีจุดมุ่งหมายพื้นฐาน เพื่อปรับปรุงผลการปฏิบัติงานหรือเพื่อแก้ไขปัญหาเฉพาะจุด เฉพาะที่ เฉพาะเรื่องมากกว่าเพื่อผลิตหรือสร้างความรู้ การผลิตความรู้ การผลิตหรือแสวงหาประโยชน์ของความรู้ เป็นเพียงเป้าหมายรองหรือเป็นผลพวงของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ หมายถึง การวิจัยเชิง

ปฏิบัติการมุ่งเน้นการนำความรู้เชิงทฤษฎีมาผสมผสานหรือมาบูรณาการกับความรู้จากการปฏิบัติเพื่อแก้ไขหรือแสวงหาคำตอบที่ชัดเจน อันจะนำไปสู่การแก้ปัญหาอย่างทันที่

เอกวิทย์ แก้วประดิษฐ์ (2545 : 10) กล่าวว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการเป็นการวิจัยเพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหาทางการศึกษาที่เกิดขึ้นอยู่ในปัจจุบันที่เป็นปัญหาเฉพาะด้าน และยังเป็นการวิจัยเพื่อพัฒนาอีกด้านหนึ่งด้วย เพราะว่างานวิจัยในรูปแบบนี้ จะสามารถนำไปใช้ในสภาพจริงๆ ทันต่อเหตุการณ์ได้ทันที วิธีปฏิบัติการใหม่หรือเทคนิคใหม่ หรือวิจัยโครงการใหม่ๆ หรือระบบการจัดการสอน เช่น วิธีการสอนแบบใหม่ เทคนิคการสอน เป็นต้น

สรุปได้ว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการ มีจุดมุ่งหมายเพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพของงานหรือโครงการที่ได้ดำเนินงานแล้วแต่ยังไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร มาวิเคราะห์หาสาเหตุและแนวทางแก้ไขโดยอาศัยหลักการ แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง บูรณาการให้เป็นแนวทางเดียวกันแล้วนำไปพัฒนาให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

3. ลักษณะสำคัญของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ

อรรถญา สุราลีโนบาล (2544 : 67) กล่าวถึงลักษณะที่สำคัญของการวิจัยเชิงปฏิบัติการว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการมีลักษณะสำคัญหลายประการ ดังนี้

1. เริ่มต้นจากความต้องการปรับปรุงให้ดีขึ้น โดยค้นพบปัญหาที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติงานของผู้ปฏิบัติเอง
2. มุ่งแก้ปัญหาเฉพาะจุด เฉพาะเรื่อง
3. เป็นการวิจัยเชิงพัฒนาเพื่อปรับปรุงการปฏิบัติงาน
4. เป็นการวิจัยเพื่อประเมินตนเองของผู้ปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง
5. เป็นการวิจัยซึ่งผู้ปฏิบัติเป็นผู้ประสบปัญหาเอง ย่อมจะดำเนินการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ได้ดีกว่าการวิจัยของบุคคลภายนอก
6. เป็นการวิจัยเพื่อวิเคราะห์งานวางแผนเพื่อปรับปรุงงานนั้นให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น
7. เกี่ยวข้องกับนวัตกรรม การเปลี่ยนแปลงและวิธีการเปลี่ยนแปลง
8. เป็นการวิจัยที่มีการประเมินการปฏิบัติการอย่างต่อเนื่องเป็นระยะๆ เพื่อให้ทราบถึงความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นระหว่างการปฏิบัติงานในระยะต่อไป
9. เป็นการวิจัยที่ดำเนินการภายใต้สิ่งแวดล้อมทางสังคมที่ปกติ
10. มีการบันทึกข้อมูลที่ได้จากการวิจัยเป็นระยะต่อเนื่อง

11. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล จะต้องเหมาะสมสอดคล้องกับเรื่องที่วิจัยที่มุ่งแก้ปัญหาเฉพาะจุดเฉพาะเรื่องที่วิจัย
12. เป็นการวิจัยที่ไม่ยึดแบบแผน เนื่องจากเป็นการวิจัยมุ่งแก้ปัญหา
13. การดำเนินการวิจัยมีการทดสอบสมมติฐาน โดยการปฏิบัติจริง
14. การประเมินผลการวิจัยมุ่งพัฒนาขอบเขต วิธีการแก้ปัญหาหรือกระบวนการวิจัยและนำผลการวิจัยมาใช้ปรับปรุงงานเฉพาะเรื่อง

การวิจัยเชิงปฏิบัติการ มีลักษณะที่สำคัญคือ เป็นกระบวนการที่ถูกดำเนินการเพื่อพัฒนาหรือแก้ไขปัญหาคำถามเฉพาะจุด โดยผู้วิจัยสร้างนวัตกรรมที่เกี่ยวข้องกับเรื่องวิจัย แล้วดำเนินการภายใต้ขอบเขตที่กำหนดไว้ พร้อมทั้งมีการจัดเก็บและบันทึกข้อมูล เพื่อนำไปสู่การสรุปผลว่าการดำเนินการวิจัยบรรลุผลหรือสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้หรือไม่

4. กระบวนการของวิจัยเชิงปฏิบัติการ

การวิจัยเชิงปฏิบัติการ เป็นการวิจัยประเภทหนึ่งที่ผู้วิจัยต้องลงมือปฏิบัติเอง เพื่อแก้ไขหรือพัฒนา แนวทางการปฏิบัติงานให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ดังนี้

สมบัติ บุญประคอง (2545 : 6-8) กล่าวว่ากระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาและปรับปรุงการเรียนการสอนในมหาวิทยาลัย ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ตามขั้นตอนของ Kemmis and McTaggart ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นวางแผน (Plan) เริ่มต้นจากผู้วิจัยหรือครูผู้สอนสำรวจและวิเคราะห์ปัญหาสำคัญเพื่อนำมาแก้ไข ซึ่งสามารถดำเนินการได้หลายลักษณะ เช่น การสำรวจข้อมูลในลักษณะรูปก้างปลา สำรวจพฤติกรรมของผู้เรียนการสังเกตของครู ข้อประเมินจากการประเมินของผู้เกี่ยวข้อง เป็นต้น
2. ขั้นลงมือปฏิบัติ (Action) เป็นการนำความคิดที่กำหนดเป็นกิจกรรมในขั้นวางแผนมาดำเนินการ ในขั้นนี้ครูผู้ทำวิจัยจะต้องพบปัญหาในการวิจัยมากมาย แผนที่วางไว้จะกำหนดให้สามารถยืดหยุ่นได้ เปลี่ยนแปลงไปตามความเหมาะสม โดยกำหนดให้สอดคล้องกับการปฏิบัติจริงในห้องเรียน
3. ขั้นสังเกต (Observe) เป็นการสังเกตเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ซึ่งสังเกตกระบวนการของการปฏิบัติการ (The Action Process) และผลของการปฏิบัติงาน (The Effect of Action) พร้อมทั้งจดบันทึกเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นทั้งที่คาดหวังและไม่คาดหวัง การสังเกตนี้

หมายถึง การเก็บรวบรวมข้อมูลที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติ โดยจากการเห็นด้วยตา การฟังและการใช้เครื่องมืออาจเป็นแบบทดสอบวัดผลที่ออกมาเป็นตัวเลข แบบสอบถามที่ต้องการทราบถึงความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในขณะที่ดำเนินการวิจัยควบคู่ไปกับการสังเกตผลการปฏิบัติ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลมีหลายวิธี ผู้ทำวิจัยต้องเลือกให้เหมาะสม พิจารณาข้อดีข้อเสีย ของเครื่องมือแต่ละชนิด เพื่อรวบรวมข้อมูลให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด

4. **ขั้นตอนสะท้อนผลการปฏิบัติการ (Reflection)** ขั้นสุดท้ายของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ คือ ตรวจสอบกระบวนการแก้ปัญหา หรือสิ่งที่เป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติการ ผู้วิจัยจะต้องตรวจสอบปัญหา ที่เกิดขึ้นในแง่มุมต่างๆ ตามสภาพแวดล้อมของวิทยาลัยหรือกิจกรรมที่กำลังศึกษาโดยผ่านกระบวนการอภิปรายปัญหา การประเมิน โดยกลุ่มให้ได้แนวทางการพัฒนาขั้นตอนดำเนินกิจกรรม และเป็นพื้นฐาน ข้อมูลที่นำไปสู่การปรับปรุงและการวางแผนการปฏิบัติต่อไป

5. ประเภทของวิจัยเชิงปฏิบัติการ

วิจัยเชิงปฏิบัติการแบ่งเป็น 3 ประเภท ดังนี้

5.1 การวิจัยเชิงปฏิบัติการที่ยึดเทคนิค หรือทฤษฎี หรือเชิงวิพากษ์

(Technical Action Research)

โครงการที่ใช้วิธีของวิจัยเชิงปฏิบัติการที่ยึดเทคนิคนั้น ดำเนินการโดยบุคคลหรือกลุ่มคนที่มีประสบการณ์สูงหรือมีคุณสมบัติที่จัดว่าเป็นผู้เชี่ยวชาญ งานวิจัยเชิงปฏิบัติการทำให้งานที่ปฏิบัติมีทั้งประสิทธิผลและประสิทธิภาพมากขึ้น การปฏิบัติมุ่งโดยตรงไปที่ผลการวิจัย แต่ในขณะเดียวกัน ผู้ปฏิบัติการวิจัยเองเป็นผู้ส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมแบบเป็นกันเองในกระบวนการของการปรับปรุง การวิจัยแบบนี้มีผลทำให้เกิดการสะสมของการทำนวยความรู้ ความสำคัญอยู่ที่การตรวจสอบความตรงและการทำให้ทฤษฎีที่มีอยู่ละเอียดมากขึ้น และให้ความสำคัญของการพิจารณาจากทฤษฎีนำไปสู่เรื่องเฉพาะของการปฏิบัติงาน พุด่างๆ คือ นำทฤษฎีสู่การปฏิบัติ

5.2 การวิจัยเชิงปฏิบัติการที่เกิดจากประสบการณ์การปฏิบัติ (Practical

Action Research)

โครงการวิจัยเชิงปฏิบัติการประเภทนี้ ผู้วิจัยในฐานะผู้ปฏิบัติงานกับผู้เกี่ยวข้อง หรือผู้วิจัยกับผู้ปฏิบัติงาน ช่วยกันกำหนดปัญหา และเป็นเหตุให้เกิดการลองใช้วิธีการต่างๆ เข้าไปเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือปรับปรุง การกำหนดปัญหาเกิดหลังจาก

การสนทนาระหว่างผู้วิจัยกับผู้เกี่ยวข้อง หรือผู้วิจัยกับผู้ปฏิบัติงานต่างก็เข้าใจกัน การวิจัยเชิงปฏิบัติการประเภทนี้แสวงหาหนทางเพื่อการปรับปรุงการปฏิบัติ โดยใช้สติปัญญาของผู้ร่วมปฏิบัติงานเป็นสำคัญ ทำไปแก้ไขไปแล้วแต่สถานการณ์ เป้าหมายสำคัญของนักวิจัยแบบ Practical Action Research คือ เข้าใจการปฏิบัติงานและแก้ปัญหาเฉพาะหน้า วิจัยเชิงปฏิบัติการประเภทนี้ช่วยพัฒนาการทางวิชาชีพ โดยเน้นที่การตัดสินใจของผู้วิจัยเองที่มุ่งเพื่อให้เกิดสิ่งดีๆ กับงานของตนและผู้เกี่ยวข้อง

5.3 การวิจัยเชิงปฏิบัติการที่อิสระปลดปล่อยจากพันธการทั้งปวง

(Emancipatory Action Research) หรือการวิจัยการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research)

การวิจัยประเภทนี้ ส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมของผู้ปฏิบัติเป็นไปอย่างอิสระ โดยผู้ปฏิบัติงานทุกคนต่างมีความสามารถ มีจิตสำนึก มีวิจารณญาณส่วนตนในตัวเองที่จะผลักดันให้นำไปสู่การเปลี่ยนแปลง เป้าหมายสำคัญ 2 ประการของวิธีการประเภทนี้ คือ ประการแรก การทำให้เกิดความใกล้ชิดเคียงกันมากขึ้นระหว่างปัญหาที่เกิดขึ้นจริง (กับผู้ปฏิบัติงานในเฉพาะแห่งเฉพาะที่) กับทฤษฎีที่ใช้อธิบายและใช้แก้ปัญหา ประการที่สองซึ่งมีเป้าหมายเหนือกว่าวิจัย 2 ประเภทแรก คือ เพื่อช่วยให้ผู้ปฏิบัติงานสามารถกำหนดและสามารถตั้งฐานเบื้องต้นของปัญหาออกมาได้โดยใช้ความสามารถรู้คิดที่มีอยู่ในตัวผู้ปฏิบัติงานเอง

วิธีการแบบนี้ ต้องผ่านกระบวนการของการพัฒนาการวิพากษ์วิจารณ์ที่ทำให้เกิดการใกล้ชิด และมีความเป็นไปได้ในการเชื่อมโยงทฤษฎีกับการปฏิบัติ ดังนั้นการกระทำที่นำโดยการวิพากษ์วิจารณ์ก่อน จึงประกอบด้วย 3 อย่าง คือ ทฤษฎี การทำความเข้าใจที่แจ่มแจ้งในทฤษฎี และลงมือกระทำ ไม่ได้หมายความว่า การวิจัยประเภทนี้จะเริ่มต้นด้วยทฤษฎี และจบลงด้วยการปฏิบัติแต่เป็นการได้คำบอกกล่าวจากทฤษฎีก่อน ดังนั้น ทฤษฎีจึงเป็นแนวทางเริ่มต้นของการปฏิบัติ ความสัมพันธ์ที่เป็นพลวัตระหว่างทฤษฎีและการปฏิบัติในการวิจัยประเภทนี้นำไปสู่การขยายทั้งทฤษฎีและการปฏิบัติ ในขณะที่ทำงานยังดำเนินการอยู่

สิ่งสำคัญประการหนึ่งของการเชื่อมโยงทฤษฎีกับการปฏิบัติคือ การจัดการกระบวนการของการทำความเข้าใจที่กับการนำทฤษฎีมาใช้และการทดสอบในลักษณะที่เฉพาะสิ่ง โดยใช้กระบวนการสะท้อน (Process of Reflection) กับกลุ่มคนเฉพาะกลุ่มหนึ่ง กระบวนการของการสะท้อนเหล่านี้จะทำให้เกิดความกระจ่างแจ้งในรูปของการรู้แจ้งเห็นจริง

(Authentic Insights) ภายในตัวผู้ร่วมปฏิบัติงานและตามด้วยสื่อสารเกี่ยวกับการรู้แจ้งเห็นจริง เป็นลำดับถัดไป

นอกจากนี้สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งที่เกี่ยวข้องโดยตรงก็คือ การจัดทำแผนเพื่อ การปฏิบัติหลังจากกระบวนการทำความเข้าใจความกระจ่างชัดในทฤษฎีแล้ว จากนั้นก็นำไปสู่การ ประยุกต์ใช้โดยการลงมือทำซึ่งจะทำให้เกิดการตัดสินใจเพื่อการปฏิบัติ ซึ่งอิสระจากข้อจำกัด หรือข้อขัดข้องที่บังพวงจากสิ่งแวดล้อม

ความแตกต่างของวิจัยเชิงปฏิบัติการทั้ง 3 ประเภท ไม่ใช่อยู่ที่วิธีวิทยาการวิจัย แต่เป็นเรื่องของข้อตกลงเบื้องต้น (Assumption) และทัศนคติการมองโลกของผู้ปฏิบัติงานที่ เป็นสาเหตุของความหลากหลายในการนำวิธีวิทยาการวิจัยไปใช้

ความแตกต่างที่เด่นชัดที่ตั้งข้อสังเกตว่าเป็นเรื่องของอำนาจ กล่าวคือวิจัยเชิง ปฏิบัติการที่ยึดเทคนิค ผู้มีอำนาจควบคุมคือ ตัวผู้วิจัยหลักที่เป็นผู้เชี่ยวชาญและผู้อำนวยการ ควบคุม ในขณะที่วิจัยเชิงปฏิบัติการที่เกิดจากประสบการณ์การปฏิบัติ อำนาจเฉลี่ยอยู่ในกลุ่ม บุคคลที่เข้าร่วม เน้นไปที่แต่ละคนมีอำนาจในการลงมือกระทำ ส่วนอำนาจของวิจัยเชิง ปฏิบัติการที่อิสระปลดปล่อยเป็นอำนาจทั้งหมดภายในของทั้งกลุ่ม

จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) เป็น การวิจัยที่หาวิธีการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติงานหรือเพื่อปรับปรุงและพัฒนางานที่ ปฏิบัติให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น เพื่อนำผลมาใช้แก้ปัญหอย่างริบด่วน มีจุดมุ่งหมายเพื่อ ปรับปรุงประสิทธิภาพของงานหรือโครงการที่ได้ดำเนินงานแล้วแต่ยังไม่ประสบผลสำเร็จ เท่าที่ควร มาวิเคราะห์หาสาเหตุและแนวทางแก้ไข โดยอาศัยหลักการ แนวคิด และทฤษฎีที่ เกี่ยวข้อง บูรณาการให้เป็นแนวทางเดียวกันแล้วนำไปพัฒนาให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น มีลักษณะสำคัญ คือ เป็นกระบวนการที่ดำเนินการเพื่อพัฒนาหรือแก้ปัญหาเฉพาะจุด ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ 1) ขั้นวางแผน (Plan) 2) ขั้นลงมือปฏิบัติ (Action) 3) ขั้นสังเกต (Observe) 4) ขั้นสะท้อนผลการปฏิบัติการ (Reflection) ซึ่งการวิจัยเชิง ปฏิบัติการแบ่งออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ 1) การวิจัยเชิงปฏิบัติการที่ยึดเทคนิค 2) การวิจัย เชิงปฏิบัติการที่เกิดจากประสบการณ์การปฏิบัติ 3) การวิจัยเชิงปฏิบัติการที่อิสระปลดปล่อย จากพันธการทั้งปวง หรือ วิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม และในการทำวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยทำ การวิจัยประเภทที่ 3 คือ การวิจัยเชิงปฏิบัติการที่อิสระปลดปล่อยจากพันธการทั้งปวง หรือ วิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

บริบทของโรงเรียนบรบือ

1. ข้อมูลด้านการบริหาร

ปัจจุบัน ดร.อ่างทอง บุญเสริม ดำรงตำแหน่ง ผู้อำนวยการ โรงเรียนบรบือ และมีรองผู้อำนวยการ 4 คน คือ

- 1.1 นายเฉลิม ศรีรัตนโยธิน รองผู้อำนวยการกลุ่มบริหารงานงบประมาณ
- 1.2 นายภูมิพัฒน์ นาราชจรูญทรัพย์ รองผู้อำนวยการกลุ่มบริหารงานทั่วไป
- 1.3 นายมนตรี ลุนสมบัติ รองผู้อำนวยการกลุ่มบริหารงานวิชาการ
- 1.4 นายพิทักษ์ อโนราช รองผู้อำนวยการกลุ่มบริหารงานกิจการนักเรียน

2. ข้อมูลนักเรียน

ปีการศึกษา 2554 โรงเรียนบรบือ อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัชฌมศึกษา เขต 26 มีจำนวนนักเรียน ดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงข้อมูลจำนวนนักเรียน โรงเรียนบรบือ

ระดับ	จำนวนนักเรียน		
	ชาย	หญิง	รวม
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1	194	228	422
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2	209	224	433
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3	212	282	494
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4	197	243	440
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5	162	177	339
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6	189	205	394
รวมทั้งสิ้น	1,163	1,359	2,522

ที่มา : รายงานสารสนเทศโรงเรียนบรบือ ประจำปีการศึกษา 2554

ตารางที่ 2 แสดงจำนวนนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 และจำนวนครูที่ปรึกษา
โรงเรียนบรบือ

ห้องเรียน ม.5	จำนวนนักเรียน	จำนวนครูที่ปรึกษา
ม.5/1	40	2
ม.5/2	38	2
ม.5/3	38	2
ม.5/4	42	2
ม.5/5	37	2
ม.5/6	36	1
ม.5/7	34	2
ม.5/8	37	2
ม.5/9	37	2
รวมทั้งสิ้น	339	15

ที่มา : รายงานสารสนเทศโรงเรียนบรบือ ประจำปีการศึกษา 2554

3. ข้อมูลครูและบุคลากรทางการศึกษา

ตารางที่ 3 แสดงข้อมูลจำนวนข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา
โรงเรียนบรบือ

ประเภทบุคลากร	จำนวนนักเรียน		
	ชาย	หญิง	รวม
ผู้อำนวยการ โรงเรียน	-	1	1
รองผู้อำนวยการ	4	-	4
ครู	37	70	107
พนักงานราชการ	2	-	2
พนักงานธุรการ	2	-	2
พนักงานขับรถ	1	-	1
ยาม	2	-	2
นักการภารโรง	3	-	3
ลูกจ้างประจำ	5	-	5
รวม	56	69	127

ที่มา : รายงานสารสนเทศโรงเรียนบรบือ ประจำปีการศึกษา 2554

4. ข้อมูลด้านการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์

โรงเรียนบรบือ ได้จัดกิจกรรมต่างๆ ที่ช่วยพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์อย่างต่อเนื่องทุกปีการศึกษา ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

- 4.1 นำนักเรียนที่ขาดเรียนเกินกว่าที่โรงเรียนกำหนด ไปเข้าค่ายคุณธรรมเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมที่วัด เป็นเวลา 2 คืน 3 วัน
- 4.2 นั่งสมาธิหลังเข้าแถวเคารพธงชาติทุกวัน
- 4.3 นำนักเรียนไปดูเรือนจำจังหวัดมหาสารคามเพื่อให้นักเรียนตระหนักถึงการโทษของการทำผิดกฎหมาย
- 4.4 เช็กชื่อนักเรียนตอนเช้าทุกวันเพื่อคัดนักเรียนที่มาไม่ทันเข้าแถวแล้วนำไปซ่อมเสริมต่อไป

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยในประเทศ

จวน พงษ์จุมพล (2550 : 99) ได้ศึกษาสภาพการส่งเสริมการปฏิบัติงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมอันพึงประสงค์ของนักเรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 ผู้บริหารและครูเสนอแนะแนวทางการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนในสถานศึกษา เรียงความดีจากมากไปน้อย 3 อันดับแรก คือ ครูควรสอนสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการสอนทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ รองลงมาคือ ควรให้นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาร่วมกับชุมชนเป็นประจำและควรรหาสื่อที่ทันสมัยและเหมาะสมกับนักเรียนมาใช้สอนคุณธรรม จริยธรรม

วีระพงศ์ ถิ่นแสนดี (2550 : 114-115) ได้ศึกษาการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนสิงห์สะอาด อำเภอสหสำนัธุ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่า ก่อนการพัฒนา นักเรียนขาดคุณธรรมจริยธรรมหลายด้าน ปัญหาหลักคือ การขาดคุณธรรมจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์สุจริต ด้านความประหยัดด้านการใฝ่เรียนรู้ ด้านความกตัญญู และด้านความรับผิดชอบ ผลการพัฒนา โดยใช้กลยุทธ์การอบรมเชิงปฏิบัติการ การจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ การนิเทศ นักเรียนกลุ่มเป้าหมายเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมความมีคุณธรรมจริยธรรมสูงขึ้นอยู่ในระดับพึงพอใจ

สมพร ประเสริฐนอก (2550 : 111) ได้ศึกษาการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนบ้านหนองกุงใหญ่ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 1 พบว่า การนำข้อมูลที่ได้จากการสำรวจมาเป็นแนวทางในการเสริมสร้างด้วยกลยุทธ์ที่หลากหลาย คือ การวางแผนการดำเนินการ การจัดสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมและการนิเทศติดตามผล ครอบคลุมกรอบแนวคิดที่กำหนดไว้ คือ ความมีระเบียบวินัย ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความซื่อสัตย์สุจริต ความประหยัด ใฝ่ศึกษาหาความรู้ และความรับผิดชอบต่อสังคม โดยความร่วมมือร่วมใจอย่างจริงจัง รวมไปถึงการปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่างที่ดีและการดูแลติดตามจากครู พ่อ แม่ ผู้ปกครองและผู้นำชุมชนอย่างใกล้ชิด ส่งผลให้กำดำเนินการประสบผลสำเร็จเป็นที่น่าพอใจ

กณภาพ เทียมกลาง (2551 : 163-173) ได้ศึกษาการดำเนินการสร้างคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมอันพึงประสงค์ของนักเรียน ช่วงชั้นที่ 3-4 ตามมาตรฐานการศึกษาของชาติ โรงเรียนปอพานวิทยาคมรัชมังคลาภิเษก สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 ผู้วิจัยได้รวบรวมปัญหาจัดเป็นหมวดหมู่ได้ 5 ด้าน คือ ด้านการประหยัดและอดออม ด้านความขยันหมั่นเพียร ด้านการมีวินัย ด้านความซื่อสัตย์ และด้านความรับผิดชอบ มีการวิเคราะห์ตัวชี้วัดตามมาตรฐานการศึกษาแห่งชาติ โดยเชิญวิทยากรผู้ทรงคุณวุฒิมาให้ความรู้ ความเข้าใจก่อนการพัฒนา กำหนดโครงการ/กิจกรรม รองรับการพัฒนาแต่ละด้าน กำหนดครู รับผิดชอบ ดำเนินกิจกรรมแต่ละโครงการ มีการประเมินผลระหว่างการทำโครงการ และเมื่อสิ้นสุดโครงการ ปรากฏว่า นักเรียนมีการพัฒนาสูงขึ้นทุกด้านและมีผลการประเมินโดยภาพรวม อยู่ในระดับดี สอดคล้องกับนักการศึกษาหลายท่านที่กล่าวมา โดยอาจมีบางด้านที่มีผลการประเมินในระดับปานกลาง แต่มีสาเหตุที่เป็นปัจจัยที่แก้ไขได้ยาก ครูต้องเข้าใจนักเรียนมากขึ้นอันจะส่งผลต่อการพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป

รัชนี้ ยมศรีเคน (2551 : 111) ได้ศึกษาการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยม ที่พึงประสงค์ตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานช่วงชั้นที่ 2 โรงเรียนกันทรวิชัย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1 โดยใช้กลยุทธ์ พบพระพบธรรม และจัดกิจกรรม ส่งเสริมคุณธรรมและพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน โดยใช้กิจกรรม 2 กิจกรรม คือ กิจกรรมอบรมนักเรียนหน้าเสาธง กิจกรรมอบรมนักเรียนทุกวันศุกร์สุดสัปดาห์ เป็นการจัดฝึกประสบการณ์ให้นักเรียนฝึกปฏิบัติจากสถานที่จริง มีวิทยากรที่ประพฤติปฏิบัติตนที่เป็นแบบอย่าง ทั้งกิจกรรมที่ส่งเสริมก็เป็นการดำเนินการตามปกติ ที่โรงเรียนจะต้องดำเนินการ โดยมีผู้บริหาร ครูผู้สอน ได้ประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนเห็น การปฏิบัติตนของผู้บริหาร ครูผู้สอน พระวิทยากรที่ให้ความรู้ ทักษะ และประสบการณ์จริง จนทำให้ผู้เรียนประพฤติปฏิบัติตามได้เพราะมีแบบอย่างที่ดี

ประดิษฐ์ วิชัยโย (2552 : 117) ได้ศึกษาการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ของนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนคำบงวิทยาคม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3 พบว่าปัญหาคุณธรรมของนักเรียนเรียงลำดับความรุนแรงของปัญหา ได้แก่ การปรารถนาให้ผู้อื่นมีความสุข ค่านิยมการแต่งกาย ความรับผิดชอบ การใช้สิ่งของหรือทรัพย์สินอย่างคุ้มค่า ความซื่อตรงต่อหน้าที่ โดยใช้กลยุทธ์การพัฒนาอย่างหลากหลาย เช่น การวิเคราะห์สภาพปัญหา การวิเคราะห์ทางเลือกในการพัฒนา โดยอาศัยการวิจัยเชิงปฏิบัติการ

ฉลาด หาญกุล (2551 : 95) ได้ศึกษาการดำเนินการสร้างคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียน ช่วงชั้นที่ 2 โรงเรียนนาขามวิทยา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3 โดยดำเนินงานตามโครงการและกิจกรรมต่างๆ พบว่า นักเรียนมีสุขนิสัยที่ดีในการรักษาความสะอาดทั้งความสะอาดร่างกาย ความสะอาดห้องเรียน ความสะอาดของบริเวณโรงเรียน และอาคารสถานที่ต่างๆ ในบริเวณโรงเรียน สามารถปฏิบัติตนรวมทั้งแสดงกิริยาอาการต่างๆ อย่างเหมาะสม ถูกต้องตามกฎระเบียบ สะสมหรือใช้จ่ายสิ่งของทั้งที่เป็นสมบัติส่วนตัวหรือส่วนรวมอย่างรู้ประโยชน์และคุณค่า จนได้รับคำยกย่องจากครู ผู้ปกครองและชุมชน

ทองพุด ภูติม (2553 : 121) ได้ดำเนินการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ 8 ประการตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2551 ของนักเรียนโรงเรียนแกดำวิทยาคาร โดยใช้ยุทธศาสตร์ 3 ยุทธศาสตร์ 5 กลยุทธ์ และ 15 กิจกรรม พบว่า นักเรียนโรงเรียนแกดำวิทยาคาร มีระดับพฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรมทั้ง 8 ประการ ดีขึ้นเป็นที่น่าพอใจของครูและผู้ปกครอง

สำลี สีลาโคตร (2553 : 114-116) ได้ศึกษาการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนบ้านสะอาดเจริญ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาร้อยเอ็ด เขต 3 โดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการ ด้านวินัย พบว่า นักเรียนกลุ่มเป้าหมายสามารถเดินทางไปกลับจากโรงเรียนดีขึ้น การขอกล่อกันขณะเดินแถวลดลง การเข้าแถวรอรับอาหารและการการเข้าแถวซื้อสินค้าสหกรณ์ดีขึ้นเป็นที่น่าพอใจของกลุ่มผู้ร่วมวิจัย ด้านอยู่อย่างพอเพียง พบว่านักเรียนมีพฤติกรรมการออมอย่างสม่ำเสมอ ปัญหาการลัดไฟฟ้าน้ำประปาลดลง การใช้อุปกรณ์การเรียน เช่น ดินสอ ไม้บรรทัด สมุด หนังสือเรียนประหยัดและคุ้มค่า ปัญหาการฉีกขาดลดลง และด้านมีจิตสาธารณะ พบว่า นักเรียนกลุ่มเป้าหมายมีพฤติกรรมด้านมีจิตสาธารณะในทางที่ดีขึ้น เช่น เมื่อได้ยินเสียงสัญญาณในการทำความสะอาดในตอนเช้า นักเรียนจะรีบทำทันทีโดยไม่ให้ครูบอก นักเรียนรู้สึกดีใจที่ครูพานักเรียนไปทำความสะอาดบริเวณวัด ศาสนสถาน เช่น บริเวณอุโบสถ บริเวณศาลาการเปรียญ บริเวณเมรุ หรือในเขตชุมชน

สรุปงานวิจัยในประเทศ

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเทศสรุปได้ว่า การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมเพื่อให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์นับว่าเป็นเรื่องที่สำคัญและมีความจำเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งจะสำเร็จได้ต้องได้รับความร่วมมือจากหลายฝ่าย อาทิ ครอบครัว พ่อ แม่ ญาติพี่น้อง

นื่อง การเอาใจใส่ การอบรมสั่งสอน โดยหลายฝ่ายช่วยในการพัฒนากลยุทธ์การจัดกิจกรรมที่หลากหลายไปปรับใช้ให้เหมาะสมกับวัยและนำกลยุทธ์หลายๆ กลยุทธ์มาประยุกต์ใช้เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการพัฒนานักเรียน โดยงานวิจัยส่วนใหญ่ให้การวิจัยเชิงปฏิบัติการ เพื่อให้ นักเรียน ได้เกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในทางที่ดีเป็นผู้ที่มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของสังคมต่อไป สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุขและยังสามารถเป็นข้อเสนอเทศนำไปประยุกต์ใช้ในการวางแผนการพัฒนาคุณลักษณะนักเรียนในด้านต่างๆ ให้มีความต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2. งานวิจัยต่างประเทศ

เซนต์เนอร์ (Zentner. 2002 : 2312-A) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างวินัยนักเรียนกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน วิธีศึกษาใช้การวิเคราะห์ การถอดอรรถพหุคุณตัวแปรอิสระ ได้แก่ วินัย พักเรียน ซึ่งวัดจากการหนีเรียนจนเป็นนิสัย อัตราการให้พักการเรียนและการให้ออกจากโรงเรียน สถานภาพสังคมเศรษฐกิจ ชาติพันธุ์ การสร้างขนาดจำนวนนักเรียน และคล่องแคล่วในภาษาอังกฤษที่มีอย่างจำกัด ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนวัดจากการสอบข้อสอบความรู้ และแนวคิดของรัฐวิสคอนซิน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 วิชาการอ่านและคณิตศาสตร์ ปีการศึกษา 1999-2000 ผลการศึกษายืนยันซ้ำและสนับสนุนสมมติฐานของผู้วิจัยที่ว่า วินัยนักเรียนกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนมีสหสัมพันธ์กันอย่างยิ่ง และให้ความเข้าใจใหม่ๆ เกี่ยวกับธรรมชาติที่ซับซ้อนของตัวแปรทางวินัย และมีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

โบนาวิตซ์ (Bonawiz. 2002 : 1433-A) ได้ศึกษาวิเคราะห์และเปรียบเทียบการพัฒนาจริยธรรมของนักศึกษาที่เรียนจริยศาสตร์ ซึ่งเป็นวิชาบังคับสำหรับนักศึกษาทุกคน เพื่อเสริมสร้างคุณภาพทางการศึกษา พบว่า นักเรียนที่เรียนวิชาจริยศาสตร์มีระดับการพัฒนาจริยธรรมสูงกว่านักศึกษาที่มีระดับผลการเรียนเท่ากัน แต่ไม่ได้เรียนวิชานี้ แสดงว่า จริยธรรมย่อมเกิดจากการปลูกฝังอย่างสม่ำเสมอ จึงทำให้ผู้เรียนแสดงออกตามลักษณะที่พึงประสงค์ของสังคม

แอนโทนี่ (Anthony. 2002 : 154-A) ได้ทำการศึกษาผลของโปรแกรมลักษณะบุคคลศึกษาที่มีต่อนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนขนาดเล็ก ในชนบทแห่งหนึ่ง เพื่อวิเคราะห์การประมาณค่าความเข้าใจของนักเรียนเกี่ยวกับลักษณะบุคคลที่ระบุตามที่เสนอในโปรแกรมนี้เพื่อวัดการเปลี่ยนแปลงทางพฤติกรรมในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมในระหว่าง

การดำเนินโปรแกรมนี้ วิธีศึกษาใช้วิธีการออกแบบพหุวิธี คือ ใช้เครื่องมือที่แตกต่างกันทางภาษาเพื่อสำรวจความเข้าใจและการประมาณค่าเกี่ยวกับคุณลักษณะของบุคคลที่ได้ระบุไว้ ข้อมูลที่เก็บรวบรวมจากงานการละเมิดวินัยโรงเรียน ได้นำมาใช้วัดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ผลประกฏว่า ไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญในกลุ่มทดลองเกี่ยวกับความเข้าใจและการประมาณค่าของนักเรียนในด้านคุณลักษณะของบุคคลตามที่ระบุไว้ ไม่มีการวัดความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญในด้านการละเมิดวินัยหรือข้อมูลทางพฤติกรรม

กูเปต์ (Guepet, 2003 : 3802-A) ได้ศึกษามารยาทการสอนในห้องเรียนใหญ่ใครก็ตามที่เคยมีประสบการณ์การสอนในห้องเรียนที่มีนักเรียนมาก ก็คงจะเคยต้องพบกับนักเรียนที่มีพฤติกรรมอันไม่น่าพึงประสงค์ด้วยเช่นกัน ผู้เขียนเป็นผู้ซึ่งเคยสอนวิชาชีววิทยา ระดับพื้นฐานในมหาวิทยาลัย Syracuse มา 45 ปี กล่าวว่ส่วนที่สำคัญส่วนหนึ่งในปรัชญาการสอนของเขาคือ ทุกคนควรจะเรียนรู้จากทุกสิ่งที่คุณทำ และทุกสิ่งที่คุณทำควรจะกลายมาเป็นสิ่งที่คุณเขาเป็นประสบการณ์เป็นสิ่งที่ไม่สูญหาย มีความหมายต่อการเรียนรู้ เป็นข้อมูลที่ได้รับการจดจำอย่างแท้จริง ดังนั้น ผู้เขียนจึงยืนยันได้จากการที่มีเข้ามาเรียนในคอร์สของเขา และเพราะว่าผู้เขียนคาดหวังไว้ว่านักเรียนที่เข้ามาเรียนนั้น เป็นความรับผิดชอบของเขา เขาต้องมั่นใจว่าการสอนนั้นมีความหมายและคุ้มค่า เขาพบว่าการปรากฏตัวต่อหน้านักเรียนและได้อธิบายเหตุผลภายหลังชั่วโมงการสอนนั้นสามารถนำไปสู่ระดับที่ลดน้อยลงของพฤติกรรมอันไม่พึงประสงค์ได้

สรุปงานวิจัยต่างประเทศ

การที่จะเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของคนเรา ให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ได้นั้นต้องอาศัยประสบการณ์เข้ามาช่วยเริ่มจากวัยเด็กเป็นต้นมา การให้บริการ การดูแลเลี้ยงดู และการจัดที่พักอันปลอดภัย เพิ่มผลการศึกษาให้เหมาะสม พัฒนาเด็กในด้านทั่วไป ขอมให้เด็กได้ค้นหาสิ่งที่ตนสนใจ เพราะทุกคนควรจะเรียนรู้จากทุกสิ่งที่คุณทำ และทุกสิ่งที่คุณทำควรจะกลายมาเป็นสิ่งที่คุณเขาเป็น โดยกลุ่มบุคคลที่จะช่วยในการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในโรงเรียนลำดับแรก คือ ครู เพราะครูจะใกล้ชิดกับนักเรียนมากกว่าผู้บริหาร แต่การพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนก็ต้องอาศัยบุคคลหลายๆฝ่าย ร่วมด้วยช่วยกัน